

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204577

UNIVERSAL
LIBRARY

ఆంధ్ర కావ్యమాలా పుష్పము ౨.

కీరసందేశము

శి రో మ ణి

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి

ప్రతులు ౫౦౦.

సర్వస్వామ్యసంకలితము.

శెల ౧-౦-౦.

PRINTED AT THE
ANDHRA GRANDHALAYA PRESS, BEZWADA
1939

ప్రాప్తిస్థానము:

శిరోమణి, సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

44 జీరా,

గోకులము, సికింద్రాబాద్.

తొలి పలుకు

అండ్లభాయిలో Old wine in new bottles (కొత్తపాళలో నలచిన పాత్రతమస్యము) అని లోకోక్తిగలదు. అందుచే నాచామ్యుల వాగధ్వన్యాలోకమున

“ ఇతివృత్తవశామాత్రాం త్యక్త్యాననుగుణాం ప్రతిపత్ ।

ఉత్తేష్టే వ్యవస్థాంతరాభ్యుదయాచితకథోన్నయః॥ ”

అని కావ్యముల విభిన్నతలెల్లను కలసి నవప్రకారములను పొందు గించి కథాదికముగా నానిన మార్పవలయు ననియు.

“ వృత్తమూర్త్యా అపి వ్యాధ్యాః కావ్యే నపరిగ్రహత్

సర్వే నా భవాభాషి మనుమాన ఇన మృతాః.

(మరాఠీసమాఖ్య. కావ్యములును రసవత్ప్రమాణము చలన చలంతమున పృష్ఠములవలెనే కొక్కొక్కటిగా భాస్వయు) అనియు

“ సచి శేషాం ముఖ్యములైనవిన్నిటి శివశక్తివేదినాం ముఖ్యము

నో విభిన్నతాః క్రియాణా మర్థానాం సుఖపీచావేనాః ”

(క్రియలందుకై నొకరినొకరును, సత్కర్మము కావ్యాప్తములగును, అనభియుగములందు. అది మనకు ప్రముఖముగాను దోహదము)

అనియు ముగించియున్నాము. ఇట్లు ముగిసిపోయిన నాచామ్యుల చిత్తమును నేనెంతవఱకును నగు సత్కర్మములను కొత్తపాళలో నలచిన పాత్రతమస్యముగాని మరేమి ? మరియు నానవేద్యులను మనస్య మెంత పాత్రతగిల్లిన సత్కర్మములను మరేమి ? అనియు సులభ ప్రాప్త్యముగల యశోయోక్తకాదు. అయినను

పురాణమిత్యేవ స సాధుసర్వమ్
 నచాపి కావ్యం నవమి త్యవద్యమ్
 సంసః పరిత్యక్త్యతర ద్భజంతే
 మూఢః పరప్రత్యయనేయ బుద్ధిః.

అని కదా మహాకవి వాచోయక్తి.

శ్రీమద్భాగవతమునందలి రుక్మిణీకల్యాణమే నా యీ కీరసందే
 శమునకు మూలము.

‘ ఆ పరితోషా ద్విదుషాం ’

అని పండిత పరిషత్తు నెదుట వినమ్రభావముతోఁ గెల్పొడ్చి, నిలిచిన
 కవికులగురుని స్మరించుచు విమర్శకాగ్రేనరు లగు విజ్ఞాన నా యీ
 కూర్పునందలి గుణావగుణములను విమర్శించి తెలుపఁ బ్రణామపూర్వ
 కముగాఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

గోకులము, }
 సికింద్రాబాదు. }

గ్రంథకర్త.

క్రీ ర స ం దే శ ము

౧

గీ. యదుకులంబున భూభార మపనయింప
నాపితామహుగన్న నారాయణుండు
అవతరించి దయామతి ద్వారనతిని
నుండె భక్తుల పిలుపుల 'కో!' యటంచు.

౧

చ. సనకసనందనాది మునిసంతతి కొల్వగవచ్చుచుండు బ
త్తిని; మనవులే పొసర్చి నరుచుతురు దిక్పతు; లూడిగంబు సే
యను జనుడెంచు వేల్పునివహంబు; నుతింపగ చచ్చి పోవు జా
రణతీతి; విష్ణుకృష్ణుల పరస్పర భేదము లేమి యెల్పుచున్.

౨

క. దాంతుండు శాంతుండు సని వే
దాంతులు రసికావతంసుడని యా గోసీ
కాంతలు ప్రియపడి తమ తమ
స్వాంతముల భజించుచుందు సంతతము హరిన్.

౩

క. తమ ప్రాణమిత్తుడెనుచుం
దమకిందునచుట్ట మనుచు దమవాడెనుచుం
బ్రమదపడగ గొంగుబంగా
రముగా వర్తిల్లు శౌరి ప్రతివారి కటన్.

౪

క. తొమ్మిది నిధులును, గలుముల
కొమ్మయు సేవింప దన్ను గోవిందుడు, లో
కమ్ములు పదునాల్గు స్వకీ
యమ్ములుగా విలిచి మనుచు చట పసియించున్.

౫

౨

శా. తమ్ముం దాఁకుము; తమ్ముఁదాఁకు, మనుచుఁధన్యత్వ మాశించి వు
క్షమ్ముల్ కుంజములుఁలతావపులు మార్గమ్మున్ నిరోధింపఁగా
సమ్మానించుచు వాని సన్నిఁటిని సంస్పర్శంబులన్ జూడ్కులన్,
నెమ్మిం బొందుచుఁ గీరముఖ్యురుతులన్, గృష్ణుండు పూఁదోటలోన్

క. విహరించుచు నొకఁఁగి, నిజ

గృహపుష్పద్వార లక్ష్మికిని గడ్డె యనన్
స్పృహణీయాకృతిఁ దగు నొక
సహకారము నీడ నాఁగె శశికాంతతటిన్.

౨

క. కుడికన్నును గుడిబుజమును

గడు సదఁలెను; జాతఘలమొకఁడు కేల్దిమ్మిం
బడె మింటినుండి; యక్కజ
పడ ముందొక వింతచిరుక వ్రాలెను హరికిన్.

౩

గీ. వ్రాలి తెక్కార్చి దక్షిణపాదమెల్లి

యమృతమున కప్పు లొసఁగు స్వాద్యత్వ మొలుక
జయజయారావమొసరించి ప్రియమొనర్ప
దగ్గఱకిలాగి దువ్వీ మాధవుఁడు వలికె.

౪

గీ. ఇంబడరు శక్తిచాప ఖండంబునోలె

దైలబిందువు నడిసట్టి తరంగవోలె
రంగురంగుల పువ్వుల రాశివోలె
జిత్రీనర్ణాంబరముఁదాల్చు చెలువవోలె
సయసపర్వంబు సేయు చున్నావు నాకు
స్వాగతమునీకు నో పంచవన్నెచిరుక!
అమరలోకంబునందు నిత్యమువసించు
చుండి వాహ్మభిక్తోనమై యుద్విగిరుగు

దెంచు కిన్నరకన్యో! యంచుదలఁతు
 సమ్మఁగాఁజాలఁ బక్షిమాతృమ్మ వగుట;
 నీదు చక్కందసంబును నిశ్చయముగ
 సపహరించెనో! యేస్వల్పమైన రణియుఁ
 గానిచోవట్టి యందంబు గలుగుటెట్లు?
 నిన్ను యాచించి నీ రామణీయకంబు
 నెరువు గొనిపోవు చుందుగో సురతరుణులు
 మునుల తపములఁ జెఱచెను పనులకొఱకుఁ
 గాక మోహింపఁగాఁ జేయఁ గలుగుటెట్లు?
 పండ్లరసమును ద్రాగుటఁ బట్టి యేమొ!
 అంత మధురంబుగా మాటలాడఁగలవు;
 అంత సుందరమూర్తివి యగుటనేమొ!
 అంత ముద్దులు గలుక మాటాడఁ గలవు;
 అననమె కాదు; నీకు పశిత్యంగ మరయ
 సమృతము స్రవింపఁగా మాట లాడుచుండు.

౧౦

క. శ్రీయత! మీ దేశము?

నీయట్టి మనోజ్ఞమూర్తినింబంచిన దా

హా! యే యువతీమణియో?

యీ యాగమసముస క్కె హేతువా? చెప్పుమా!

౧౧

మ. అని పృచ్ఛింపఁగఁ జిల్కవల్కును “మహాత్మా! లోక వృత్తాంత మె
 ల్ల ననుక్తంబుగ నీవెఱుంగుదు త్రికాలజ్ఞుడనై యుంట; నై
 సను నన్నుం జరితాగుఁ జేయుటకుఁ బ్రశ్నం జేతువం చెన్నుదున్
 విను సందేశము ముందుముందుగఁ బయిన్ విస్పించెదన్ మత్కథన్.

3

క. వినియే యుందువు రుక్మిణి
యను కుండినరాజవంశమందున నుదయిం
చిన రత్నము నారత్నం
బును జేయుము నీదు కంఠభూషణము హరీ! ౧౩

క. పుట్టియు బుట్టక మును పే
పుట్టెను నీపైని బేయ పురుషోత్తమ! యా
పట్టికి; దీనికి గారణ
మెట్టో! పామరులమైన యే మెఱుగుదుమే? ౧౪

గీ. పండగఁ బెట్టి మెత్తని పసిడితొట్లఁ
దల్లి నీమీఁది మధురగీతములఁ బాడ
నేడ్చుసాలించి వినుచు వహించుచుండె
సమ్మదము రుక్మిణీకన్య శైశవమున. ౧౫

గీ. పాటఁబాడంగ బాల యేడ్వంగమానుఁ;
బూను నేడ్వంగ నాపాట మానుసంతఁ
బాటకై యేడ్చునేమి యెవ్వఁడెఱుంగు?
బాగ్జనుర్బాంధవంబో! యెవ్వఁడెఱుంగు? ౧౬

క. నీ లీలాగీతంబులు
బాలారిష్టాది సర్వబాధాచయ ని
ర్మూలకమణి మంత్రోషధ
జాలంబయ్యెను విదర్భజాతామణికిన్. ౧౭

గీ. దినము బుడిబుడి పారాడుకొను చొకప్పు
తప్పటకుగులువేయు చొకప్పు డేగి
యాత్మపూజా గృహస్థితుండైన విష్ణు
నెవరో చెప్పిన చందాన నెరగు బాల. ౧౮

ఆ. వె. చిటుతకేలు లెత్తి జేజెవెట్టును; గీచు
గొంతుకెత్తిపాడుఁ గూనపాటఁ;
బైడిపల్లెరమునఁ బట్టు నివ్వాలిక
నా రమేశు విగ్రహంబు నెదుట.

౧౯

ఆ. వె. అత్త! తాత! యనుచు నాయాయిమాటలఁ
గఱపఁదల్లి వానిఁ దిరిగి యనక
కృష్ణ! కృష్ణ! యనుచు శ్రీ రుక్మిణీకన్య
పలుకు నక్కజంబు నడ జనంబు.

౨౦

గీ. ఎవనిఁబెండ్ల డె? దని యెవ్వఁలేని నడుగ
శ్రీహరి నటంచుఁ బ్రత్యుత్తరించు బాల
స్వర్ణ విగ్రహమును దెచ్చి పక్కనిలిపి
సేనఁబ్రాత్యోయు నవ్వచు శిరసువాంచి.

౨౧

గీ. యనుభూత గౌరవానిఁ దీఱిచి పాదములకు
నుదులఁ గుంకుమముం బెట్టి నుదతి పంచి
పండ్ల, మొక్కంగ, గీచింతు “నలచిన పతిఁ
బెండ్లొయె నట్లుమ”యంచు వృద్ధనతులు.

౨౨

క. లీలానరుండ నగునీ
బాలకీర్తిడలను వినుచుఁ బార్వణశశికై
బాలచక్రొక పోలిక
బాలిక యువ్విష్ణుగొనియె భావమునఁ గడున్.

౨౩

క. తన భుజియించు ఫలాదులఁ
దనతాలుచు కమ్మపూలదండలుఁ జెండుల్
తనపూయు చందనాదుల
మును మనమున నీ కొసంగి పూజిండ్రిగొనున్.

౨౪

క. జలజాతు! నీదురూపముఁ
జెలికత్తె యొకర్తు తెల్పు శ్రీ రుక్మిణి కాఁ
గిలిగొను, ముద్దాడును, నగుఁ
గొలుచును విందులను గుడుపుఁ గూఁగి మి నూపున్. ౨౫

క. ఈ విధముగ ని న్నా చెలి
గోవింద! ప్రితిష్ఠ నేసి గూఢముగ మనో
దేవాలయమున నిచ్చలు
సేవించుఁ బ్రపూర్ణ రక్తిఁ జిన్న త్రికమునన్. ౨౬

క. జననాంతర సౌహృద వా
సన లుద్బుద్ధంబు లగుట జంతువు పేరిమిం
చును లాఁతె; గాక యా రు
క్మిణి యీ ప్రియమున నిన్నుఁ గృష్ణ! వలచునే! ౨౭

క. అవయవములతో నీవయిఁ
దవులంబును, దవులుతోడఁ దనువిభ్రమముల్
సవవిభ్రమములతో గుణ
నివహము నేకైతై రుక్మిణికి నానాటన్. ౨౮

క. తొడిమం డాఁగిన పుష్పము
వడువున నొత్తించి నైశవప్రాయంబున్
గడలకు, నా కన్యామణి
యొడ లొగి వికసించె లోచనోత్సవ మగుచున్. ౨౯

గీ. రూప రేఖావిలాసముల్ పోజ్జ్వలముగ
నించువిలుకాఁడు నీకుఁ జిత్రించుచుండ
రతి తతోధిక రూపవిభ్రమ విభూతి
నించె గన్యను బతిఁ బంతగించినట్లు. ౩౦

చ. తన పితృమందిరాగతబుధప్రకరం బొనరించు నీదు వ
 ర్ణన విని నిన్ను జిత్తువువువ్రాయును; బ్రక్కనె తన్నువ్రాసి చూ
 చును బలుమాటు, నల్లెసలు చూచుచు జూతురో! లాతులంచు జం
 బన మొనరించు; నొత్తుకొనుబాల నిజం బని చిత్త మక్కువన౯. ౩౦

క. చెలులకుఁ బొరముసెప్పను,
 బలికించును వీణపైని; నంశీలత నా
 లలనామణి వాయించును;
 జలజాక్ష! త్వదీయ వర్ణసముదాయంబున౯. ౩౧

చ. కలకిలనవ్వి “శౌరి గిలిగింతలు పెట్ట” నటంచు బేల తాఁ
 బలుకుఁ; డటాలునం బరుగువాటియుఁ “బ్రపడ వెంబడించె నా
 చెలువుఁ” డనున్ వనింజనుచు జిత్తు బొమ్మయనంగ వారిలో
 నిలబడి “యాచె గృష్ణుఁ” డను నెల్లలు డగ్గటి ప్రశ్న గ్రుచ్చిన౯ ౩౨

చ. వెలువడు నీదునామముల వేరిని నోటను బిల్వబోయిన౯;
 గలము లిఖించు నిన్నె స్వమనంబున నెయ్యది వ్రాయఁబోయిన౯;
 నలుగడలందు నీవయి కిసంబడు దెయ్యది కాంచఁబోయిన౯;
 వెలదికి వేణునాద మె చెవింబడు నెయ్యది యాలకించిన౯. ౩౩

గీ. బయలఁగాంచుచు నీదు రూపమును గృష్ణ!
 వకుళమాలను బాల యర్పణ మొసర్ప
 నదియు జాతి నిరాధార మగుటఁ బుడమి
 నెద విచారించును బరిగ్రహింపనట్లు. ౩౪

క. తను మొఱగి యస్మయవతుల
 వెనువెంటం దిరుగుచుంట; బెట్టిదమగు కి
 స్కను బూనునంట రుక్మిణి;
 వనజాక్ష! వ్రాలుదంట పదములఁగలలన౯. ౩౫

క. నిన్ను ముద్దాడుచున్నట్లు నిశ్చయించి
నన్ను చువ్వునుఁ దగఁ జంబనం బొనర్చు
నిన్నుఁ గొగిలి గొనునట్ల నిశ్చయించి
బాల కౌగిలి గొను రి త్తబయలు దేల.

32

మ. పరగఁ నాదు స్వయంపరంబునకు నాహ్వనింప మా తండ్రి ప
ల్వురు విచ్చేతురు తేండ్లు; వానియెదుటఁ ఫుల్లాంబుజా తేక్షణుఁ
వరియింతుఁ విరిదండ వానిమెడలో నైతుఁ ననుం బెండ్లి నే
తు రటం చువ్విఘటూఱు రుక్మిణి యెనం దోరంపు మోహంబునఁ.

క. అతివతలబంతి వలపున
శ తాంశమును దెలుపనైతిఁ జాలమి; సర్వ
జ్ఞ తవడసిన నీవెఱుంగ నె?
ఋతమో? అస్మత మొ? నచించు నీ నాపలుకుల్.

క. బాల చక్కని చుక్క, వజ్రాలబరణి,
రతనపుం బొమ్మ, వలరాజు రాజ్యలక్ష్మి,
యామె జగ దేకసుందరి యన్నపలుకు
అగు స్వభావోక్తి; కాదుసూ! అతిశయోక్తి.

క. “ఎచ్చట రూపశ్రీగల
దచ్చట గుణములు వసించు” నం యి భువినిఁ
మచ్చునకుఁ గలరె యట్టిరు?
నిచ్చల మీ పలుకు రుక్మిణీసతి దక్కఁ.

గీ. ఆ లలన గాత్ర మొక్కరత్నాలరాశి
అన్యులకు లోభనీయంబ యగునుగాని
నిక్క మద్దాని వెలగట్ట నీకుఁదక్క
దానిఁ గొన నీకుఁ దక్కి నాధ్యంబె పెఱకు?

౪

క. శిశుపాలుం డా సుందరి
ప్రశస్యలావణ్యమును భవత్ప్రణయంబున్
దిశలం బ్రాకంగా విని
విశేషముగ నీనుగొనఁ దినికనియ ! నీవై. ౪౩

క. నరియింపఁగ నాత్మార్థము
తరుణిని నాతఁడు ఘరోహితజనం బనుషన్
బరిగణియింపక జనకుఁడు
తిరస్కృతి నొనర్చెఁ గన్తదీయార్థనమున్. ౪౪

క. ప్రాచికి నహించు నగినిఁ బ్ర
తీచికిఁ జేబలిమి దిప్తి తెఱఁగునను మగిన్
నీచుఁడు చైద్యుఁడు తనదెస
కా చంద్రాననను దిప్తి నాకాంక్షించెన్. ౪౫

ఆ. వె. పువ్వుబోడిపై ని మోహంబు, నీపై న
సూయ యూపిశాచికాయుగంబు
వైద్యుఁబట్టియుంటఁ జూపట్టి నొచ్చి
యతఁడు తీలఁపుగొనియెఁయ్య ! యిట్లు. ౪౬

క. హరియించు నాలసించిన
హరి మాయలమారయగుట నా సతి నెఱుఁపి !
హరియింతును నేనయి బం
భర మాశించిన సుమంబు మానవుఁడు బలెన్ ౪౭

చ. ఇదే చని కుండినంబునకు నీ చతురంగ బలంబుతోడఁ గ్ర
క్కదల ధరిత్రి భీష్ముఁ డకాండలయం బని బెగ్గడిల్లఁగా
వదలక వారిజాక్షిఁ గొనిచెత్తుచు గృష్ణుఁ బరాధవింతుఁ; జం
పుదు నెమరై న భీష్మక చమూతితిఁ గొనిను నేల రాయుచున్. ౪౮

గీ. శృంగభంగం బొనర్చు శౌరికిని; యాద
వునకు బొమ్మను గట్టింతుఁ బురమునడుమఁ
ఇదిగో! హరియాటఁ గట్టింతు నీదినమున
ననుచు నా దుర్మహాంధుడు కనిసె బిట్టు. ౪౯

క. పెఱకొలఁదియు తన కొలఁదియు
తరతమత నెఱుంగనట్టి దర్పితుఁ డల చి
చ్చుఱుకు శలభంబు తెఱఁగున
స్వరూపనాశంబుఁ గొనఁడె? సత్వరము హరీ! ౫౦

చ. జ్వలనము చండమారుతము సాయముగొన్నవిధంబునన్ మహా
బలులగు మాగధాదులయు బాసటఁగైకొని వాఁడు వీటి న
ల్వలఁకుల ముట్టడించె బహుభంగుల నొత్తిడిసేసె జేనికిన్
గొలఁదులులేని సంద్రమునకున్ గుఱివచ్చెడి పెద్ద దండుతోన్. ౫౧

౫

క. ఆ కల్లాడదు పురమున;
రాకలుఁ బోకలు నడంగెఁ బ్రాణము లఱచేఁ
గైకొని యుండి పౌరులు;
తేకున సెడి భీష్మకుండు దిగులొండె ముదిన్. ౫౨

క. నలుగడలను నిప్పంటిన
యిలువలె, నలుదెనల బొంగు నేళ్లల నడుమం
గల దీవివోలె భీష్మకుఁ
డలజడివడియెం బ్రతికియీ రహితుండై. ౫౩

క. తమ మీఁదఁబడ్డ యాద
య్యము కోరికి నెఱిగి రుక్మి యా బెడదఁ కుచా
యముఁ గనక చాటుఁ జెల్లెలి
సమర్పణమునేసి బ్రదుక సంకల్పించెన్. ౫౪

క. రతనంబు నింగలమునకు

జతగూర్పు, మరాళిఁ గాకి జతఁగూర్పు నొకో?

హతవిధి సృష్టి రహస్యము

సుతరామును గాదు మాదృశుల కెఱుంగఁగన్.

౫౫

క. విడుగడచిన వడువున నా

పడఁతుక మూర్ఖుల్లి పెన్ది పలవించుచు నా

నుడి వినిన గడియ నుండియుఁ

దొడుగదుఁ బూయదును గట్టదును వింటు? హా!!

౫౬

క. తన కీడ్డా రాముమునకుఁ

జని లతీకామంటపమున శశికాంతశిలా

ససమున రాలిన పుష్పం

బస నంగము ముడిచి స్థానమై కూర్చుండెన్.

౫౭

చ. కడుఁగడు బాష్పముల్ విడుచుఁ గంటకి మంటకి నేకధారిగా;

విడుచునువేడి యార్పులను బద్ధగఁ, శత్రుము మండు చిచ్చునం

బడినదివోలె, గుంఠమగు గొధనడుక; హాసియించు; నేడ్పు; వీ

ఱిడియన మాటఁ దొట్టువడుఁ, బ్రేలును; మాచెలి యేమిచెప్పదున్

క. ఏమనిధైర్యముఁ జెప్పదు?

మేమని యోదార్పనలయు? నేమాడిన యా

యామాటలు గ్రహియింపదె?

భామారత్న ముపచారవాక్యము లనుచున్.

౫౮

క. ఆకట్టి నలుగదంకుల

వే కన్నల సతఁడు సగరి వెలి కెవ్వనిఁ బో

నీకుంటఁ దనయుదంతము

నీ కనుపఁగ రామిఁ బొగులు నెలఁతుక మిగులన్.

౬౦

మ. తనతోపాటుగ నశ్రులన్ విడుచు నన్ దన్వంగి వీక్షించి గో
రను గన్నీటిని మీటుచుం బ్రియసఖ! ప్రాణప్రియుండైన కృ
ష్ణసకున్ నా గతిఁ దెల్పు మానిసి యొకండున్ లేడిటన్ నీవు ద
క్క, ననున్ ముంచినఁ దేల్చినన్ గతివి నిక్కం బీవ సుష్టా! యిఁకన్.

క. నిను శంకింపద పట్టన
మన కోటను గాచు శత్రుమండల మనిలం
బునునలె; నిట నున్నట్లుగఁ
జనిరమ్మా! నిన్నుఁగొలుతు జన్మశతంబుల్. ౬౨

క. అని నన్నుఁగాళ్ళు గడ్డం
బునుగొని బతిమాలు రాజపుత్రీక; నా స్వా
మిని ఋణముఁదీర్చు భాగ్యముఁ
గనితిని; నీ దర్శనంబుఁ గంటిని సుకృతిన్. ౬౩

క. చెఱవట్టుఁ జైద్యుఁడు ధరా
వరుపట్టి; బలాత్కరింప వచ్చును దామో
దర ! రేసా ! మాసా !; వినుమా
సరోజముఖ పంపియున్న సందేశంబున్. ౬౪

క. “పరమేశ్వర ! సూత్రాత్మతఁ
జరియింతువుగద సమస్త జంతువులందున్
ఎఱుఁగవె ? నాయెదఁ గాలుచు
పరితాపపు ట్గికాఁక పరిమాణంబున్. ౬౫

క. అలచైద్యసకున్ సన్నిధి
బలిగా మాయన్న, దయకుఁ బాత్రుఁడుగాఁగన్
దలఁచె; భవత్పద దాసిని
బలిహర ! నను నీటముంతో ? పాలను ముంతో ? ౬౬

క. జనియించితి నీకోసమె !

అనన్యమతి ముడుపుగట్టి యశావనము సమ
ర్పణ సేయనుంటి; మదుపా
యనమును గొని నన్ననుగ్రహముసేయు హాఠీ !

౬౭

క. హతదైవము నీకంతో

చితమగు తోమాలియను గసింగొనిన గతిన్
మతిఁబూనెను గై సేయఁగ
నతిసేచపు శునకకంఠ మాలింపు హాఠీ !

౬౮

గీ. బుద్ధివచ్చిన దాదిఁ ద్రిశుద్ధిగలిగి

యెన్నినృతములు శపములెన్నెన్నిగాన
ములు నినుంగోరి ప్రియునిగాఁ బుణ్యపురుష !
ఆచరించితి నో ! యంతరాత్మ యెఱుఁగు.

౬౯

గీ. వేసె నాభాగ్యవల్లరి వెత్తెతలలు;

వెన్నువేసెను నాదు జీవితపుఁజెఱకు;
కుళ్లుచున్నది నాప్రేమ రుచిరశలము;
వృతఫలం బిట్లు విపరీతగతులఁ దాల్చె.

౭౦

క. నిను వలచు భక్తురాలను

మనోవచఃకాయములను మాధవ ! విసముఁ
దినిపింతువా ? కా కమృతముఁ
దినిపింతువా ; నిన్నెనమ్మితిని సత్యముగన్.

౭౧

క. శ్రుతిఁగూర్తును నీ పాటకు

సతతంబు నొసర్తుఁ బాదసంవాహనమున్
ధృతినిత్తును గై దండలఁ;
బ్రతిదినమున నీకు రేయుఁబవళులను హాఠీ !

౭౨

క. ఏ పలుకులు పలికెతిన్ ?
 ఏ పగిదిఁ జరించినాన్ ? యెది తలఁచితిన్ ?
 నీ పయి మదిఁగొని సర్వ
 వ్యాపివి సాక్షివి వచింప వ్యర్థముగాదే ? ౭౩

క. కొండను వేలను దాల్చినె ?
 కొండికనయి; యిదిగొ ! విఱుచుకొని పశుచుండెం
 గొండయొకటి నాపయి నీ
 యండను శరణందితిని దయామఱిగనవే ! ” ౭౪

క. ఆ యువతియిట్లు సూత్ర
 ప్రాయముగ వచించె ముగ్ధభావంబున నా
 రాయణ ! దీనికి భాష్య
 ప్రాయమ నా నొడివియున్న ప్రాక్కిధయెల్లఁ. ౭౫

క. అనలోద్బంధన జల ము
 జ్జనముల మే న్వాయు సాహసముఁ బూను నిఁకన్
 వనితామణి; తడసితివే
 విను గతజల సేతుబంధ విధమగుఁ బిదపన్. ౭౬

క. సమయంబుగాద యిట మీ
 సమేషగణనకు జనార్దనా ! ‘ఆలస్యా
 దమృతం విష’మృతంచును
 సుమతులు మిముబోంట్లు పలుకుసూక్తిఁ దలఁపుమీ ! ౭౭

క. తెలిసితి నామూలాగ్రము
 చెలి కత; యిది నీదు దివ్యచిత్తమునకుఁ దే
 నలె; నినుబోంట్లకు వలయునె
 పులుఁగులు కర్తవ్యములను బోధింపంగన్ ? ౭౮

౬

ఆ. వె. అని వచించి కీర మారూపుఁ దృఙ్మయించి
మెఱుపు మెఱసిస్లు మెఱసి యెదుట
వేల్పుఁ బూవుఁబోడి విశ మొంది నిలుచుండి
యబ్రమొందుచున్న హరికిఁ బలికె. ౭౯

క. తొలి సిరిచెలిక జెను నా
కొలుకులుఁ బలుకులును జలుకకును బలె నున్న
‘జలుక’ యటంచును బేరిడి
పిలిచెను నా మొనలిసేరు విద్యుల్లత సూ! ౮౦

క. చాపలమున ముచ్చిలితిని
నా పొలఁతుక చిత్రపర్ణమగు సంబరమున్
శాపించె ననుఁ దనంఁగ
సూపంబు నహించి చిలుక సూపము నొందెన్. ౮౧

క. “దాసుల దోసము దండము
తోసరి సనుఁగావు” మనుచుఁ దోడ్తోవేడెన్
రోసంబు నదలి నైది
కీసం దేశమునఁ దన్ని వృత్తినిఁ వెలిపెన్. ౮౨

శా. అంతఁ వన్నెలచిల్కనై యల వినర్కాగ్ధు నంశఃపురీ
కాంతారంబున సంచరింపఁగ ధరాకాంతుండు పట్టించి న
న్నెంతేఁ గూర్పుచుఁబెంచె; నీగడియకై యీక్షించుచున్ రుక్మిణీ
ప్రాంతంబందు వనించి నీకృపను శాపాంతంబు నేడొందితిన్. ౮౩

క. తినిపించె నాకు స్వయముగ
వనితామణి మధురమధుర శలజాలంబు
దన చెక్కిలి కొత్తుచుఁ జుం
బస మొనరించెడిని నన్ను బహువారంబుల్. ౮౪

క. నన్ను బహిఃప్రాణంబుగ
మన్నించెను; గన్నతల్లి మాదిరి బెనిచెన్ ;
బెన్నిధిగదోచె రుక్మిణి;
మున్నిటి సిరికొల్వొఫలము పోవునె వితయె? ౮౫

క. సెలవిమ్ము ! పోయివత్తును
నళినాక్ష ! కృపార్ద్ర పీక్షణమ్ముల నీ వా
చెలువను మనుపు మవశ్యము
తెలుపుము నావార్త నాసతికి సంకథలన్. ౮౬

క. అని విన్నవించి తన కథఁ
బునఃప్రణామం బొనర్చి పూఁబోడి చనెన్
అనిమిషవధూశిరోమణి
జనార్దనుని రమణిపాదసంసేవనకై. ౮౭

౭

చ. కనులకుఁగట్టినట్లుగనె కన్నడుచున్నది నా యెడందకున్
వనితయవస్థ; యానతి మనోహరరూపము నాభిజాత్యమున్
ఘనగుణశీలముల్, వితరణంబు, సదాచరణంబు మత్స్యరా
యణతయు లెస్స నారదమహర్షి వచింపఁగ వింటిఁ దొల్లిటన్. ౮౮

క. తెలిపెను దూ చా తప్పక
చిలుకయుఁ దదవస్థ; నేను జెప్పనుగానీ
వెల్లి కించుమించు దగు నా
లలనకునున్ నాకు వ్యాధిలక్షణ మొకఁడై. ౮౯

క. అనుకొని “శుభస్య శీఘ్ర”
మ్మని హరి జవనాశ్వయుక్తమగు కనకస్యం
దనమున సచావుఁడై కుం
డినముసకుం జనియె రుక్మిణిని గ్రహియింపన్. ౯౦

క. బలవంతముపై సోదరి
నల చైద్యున కొసగి పరిణయంబొనరింపం
దలచి యట రుక్మిణియుండగఁ
బిలువని పేరంటమునకు వెన్నుడు వచ్చెన్. ౯౦

గీ. ఈ దురాత్ముడు పీటలమీది పెండ్లిఁ
జెఱుపనేతెంచె నని పెద్దసేనదీర్చి
చైద్య మాగధ ముఖ్యులు శౌరిజెనక
నొక్కడయ్యను హరి వారి ధిక్కరించి. ౯౧

క. అందఱికి నన్నిరూపము
లం దాలించి రాచి నల్లులంబలె సేనా
బృందమును గుక్కి పేనుల
చందంబునఁ బీనుఁబెంట నలిపెను గడిమిన్. ౯౩

క. సంతర్పణం బొనర్చె ము
రాంతకుడు పిశాచజంబుకాదుల, సేనా
సంతతిమాంసానులను, ని
తాంతముఁ బ్రవహించు శోణితమునను నాటన్. ౯౪

క. ఆకసమున గ్రద్దలు చ
కాకృతిఁ జరియింపఁ దొడగె; నాడెను నేలన్
మూఁతలయి కబంధంబులు
నా కలహాశుడు నటించె నార్పుచుఁ గుంచెన్. ౯౫

క. పిడుగునకును గొడు గడ్డమె ?
బెడిదంబగు గుడునుఁ దాల్చు పెద్దకు శిశుపా
లుఁడు సేసెడి ప్రతిరోధము
కడిదియె! వాఁడెల్ల పఱచి గండము గడచెన్. ౯౬

గీ. “శరశతంబులు గురిసినం జావబోడు
మానవుఁ డకాలమందుఁ; దా మరణమొందుఁ
బ్రాప్తకాలుండు దర్భాంకురం బొకండు
దాఁకు మాత్రస”యనుచుఁ బెద్దలువచింతు). ౯౭

గీ. నమలఁగారాని నారికేళముగనైన
సుదతి శిశుపాలుఁ డాశలు వదలి పాత్ర;
గిరిసరణి పైనిబడి మంచుకరణి విఱిసెఁ
దన బెడఁదయంచుఁ దరుణి డెందమున నూర్చె. ౯౮

క. ఏపిల్లిమొగము సూచెనో ?
రేపకడకలేచి యతఁ; డదృష్టము మాయన్
గోపాలమాళి రుక్మిణి
తోపాటుగ విజయలక్ష్మి దొంగిలియించెన్. ౯౯

ఆ. వె. వెక్కిరింపబోయి వెలికిలబడ్డట్లు
విసరబోయి కాలు విఱిగిన్ట్లు
హరి పరాభవింప నావైద్యుఁడు దలంచి
నవ్వుబాటు వొందె నలుపురందు. ౧౦౦

౮

క. కనుమూసి తోటచువేళకుఁ
జనుదెమ్మని పంపియుంటిఁ “జనెగద ! నారా
యణు” డని తడసెనో ? మరి చి
క్కెనో ? వచ్చుచు శాత్రువులకుఁ గీరంబకటా ! ౧౦౧

ఆ. వె. అనుచుఁ జిలుకరామి నా హరివచ్చిన
నా వెలంది తాళ కాత్మగుండు
బిక్కమొగమువేసి వీక్షించు సల్లిక్కుఁ
బెంచియున్న వలపు పెద్దవలపు. ౧౦౨

౯

క. తలవని తలంపుగాఁ దమ
యిలుసొచ్చియు బలినిఁ గోరు నీ దయ్యంబుం
బాలిమేరదాడఁ దఱిమిన
బలిహరునకు భీష్మకుండు స్వాగతమొసఁగెన్. ౧౦౩

గీ. 'చైద్యు ధాటి కోర్వఁజాలని పందనై
మనసుగాని యిట్టి మను మొనర్చి
చెల్లెలికిని నీకు నేగి నేయఁదలంచు
పాపి" ననుచు రుక్మి వచ్చి మొక్కిల్కె. ౧౦౪

ఉ. వీటలమీఁది పెండిలికి విఘ్నమొనర్చిన పాతకంబు పోఁ
బాటలగంధి రుక్మిణిని వారిజనేత్రుఁడు కూరుచుండి యా
వీటలఁ బెండ్లి యాడఁ గురిపింపఁగ వేల్పులు పూలవానలన్
బాటలుపాడఁ గిన్నరు లాయారముగా దివిసాడ నచ్చరల్. ౧౦౫

క. జనసం బాదిగ వలచియు
మనమునఁ దపియించు చున్న మానినికి జనా
ర్థనుఁడొనరింపఁడె స్వాత్మా
ర్పణమును సాక్షాత్కరించి భక్తావనుఁడై? ౧౦౬

క. తదుపరి హరి పెండ్లాడిన
పదారువేల యువతులకును బట్టమహిషియై
పొదలెడు భాగ్యము నోచిన
విదర్భకస్యకకు సాటి పృథివిని గలరే? ౧౦౭

క. శ్రేయములకు విఘ్నంబులు
ప్రాయికముగ సంభవించు; భగవత్కృపచే
వాయువుచే ఘనతతివలెఁ
బాయును దవ్వలకు; శుభంబులు పొదలున్. ౧౦౮

క. చిలుకల కొలికికి గృహుడు
చిలుకకు శాపాంతమగుటఁ జెప్పియుఁ బోకం
దెలిపియుఁ దద్వ్యధ మానిచి
సలలిత కేళీవిలాస సంతతిఁ దేల్చెన్. ౧౦౯

క. చిలుకయు గోరృంకయువలె
బాలఁతియుఁ బురుషోత్తముండు పొదలం, బూదోఁ
టలఁ జప్పరంబులను, జె
క్కిలి చెక్కిలి రాయఁ దిరిగి క్రిడించిరొగిన్. ౧౧౦

సమాప్తము.

ధ్వంధ్వయుద్ధము

శి రో మ ణి

సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రి

1939

భూ మి క

కల్పాణుడు రాజతరంగిణిని (కాశ్మీర రాజవంశచరిత్రము) వలె ఫిక్టానీ అను పాఠసీక కవి 'షాహ్ నామా' (పాఠసీక రాజవంశచరిత్రము) అను సుదగ్గింధమును విరచించెను. దానినుండి Mathew Arnold అను నాంగ్లకవి మహావీరులై న సాహ్సీబు రుస్తుము అను పితాపుత్రుల ద్వంద్వయుద్ధమును దీసి ప్రత్యేక మొక కావ్యముగా వ్రాసెను. ఇది కట్టుకతగాక చరిత్ర పరిసిద్ధవిషయము.

చరిత్రమును గావ్యముగా రచించునపు డందలి యంశములు (Facts) రసానుకూలముగాఁ బ్రధానకథకు విరోధము రానివిధమున మార్పవలయును. మార్పుకన్నచో నది కావ్యమేకాదు. చరిత్రమే యగును. చరిత్రములలోఁ బెక్కంశములు గార్యకారణ భావశూన్యములై యుండును. కావ్యమునం దా యంశములను గార్యకారణ భావాశ్రయములనుగా మార్పవలయును చరిత్రమునకును గావ్యమునకును గల భేదము Aristotle అను గ్రీకు విమర్శకుఁ డిట్లు నిర్వచించెను.

"Poetry has a rigorous connection of events (i.e.), cause and event linked together in the 'probable consequence'. Whereas the historical events are a record of actual facts arranged in order of time but without causal connection."

"History deals with facts, Poetry transforms facts to truths."

మరియుఁ గావ్య ముదాత్తము, రస మయముగా నుండవలయును గాన రసప్రబంధకము లగు చరిత్రాంశములను మార్పవలయును.

ఆ దృష్టితోడనే నేను Mathew Arnold కవి వ్రాసిన సాహ్సీబు రుస్తుముల యితీవృత్తమునం దలఁతిమార్పులను గావించితిని. ఆర్నాల్డుకవియు 'షాహ్ నామా' గ్రంథమందలి కథను గొలదిగా మార్చినాడు. ముఖ్యముగా షాహ్ నామాకారుడు రుస్తుమును మహావీరునిగా బ్రదిర్పింపఁగా ఆర్నాల్డు సాహ్సీబునే మహావీరునిగా జేసెను. మాతృకలోని మూన్నాళ్ల యుద్ధము నేకదిన యుద్ధముగా మార్చెను. ఇట్టిమార్పులు ప్రధానకథకు బాధకములు గాక రస సాధకములుగానే పరిగణింపఁబడును.

ఆర్నాల్డు మహాకవి యనియు, విమర్శకుఁడనియుఁ బెద్ద ప్రసిద్ధిని వహించెను. 'ఉపమా కాళిదాసస్య' అని సంస్కృతవాఙ్మయమున నుపమాలంకారమును గాళిదాసువలెనే పాశ్చాత్య వాఙ్మయమున నుపమాలంకారమును హోమరు, ఆర్నాల్డు కవులు గుత్తకుఁ గొనిరి. కానీ యీ

యుపమాలంకారములు సంస్కృతాలంకారికుల కాదరణీయములు గావు. సంస్కృతాలంకారికు లుపమకు సాధారణధర్మ బింబప్రతిబింబ భావాదు లుండవలయు నందురు. చూడుడు.

శ్లో. 'నృపం త మావ ర్తమనోజ్ఞనాభిః సా వ్యత్యగా దన్యవధూర్భవిత్రీ
మహీధరం మార్గవశాదుపేతం స్రోతోవహా సాగరగామినీవ.'

ఇది రఘువంశములోని యిందుమతీ స్వయంవర ఘట్టమునంద
లిది. "సాగరమునకు బోవుచు నది మార్గమున కడ్డముగ నున్న పర్వత
మునకుఁ దొలఁగిపోవునట్లజూని పరింపఁబోవుచు నిందుమతి మార్గమున
నున్న యా రాజునకుఁ దొలఁగిపోయెను" అని యర్థము. ఇందుప
మానోపమేయములు బింబ ప్రతిబింబభావమును బోందియున్నవి.
బింబము కన్నఁ ప్రతిబింబమునకు హెచ్చుతచ్చు లుండవుగదా! కావున
నుపమాలంకారమునందును నట్లే యుండవలయును. కానీ పాశ్చాత్యు
లీ నియమమును బాటించరు. చూడుడు.

But as a troops of Pedlars, from Cabool,
Cross under-neath the Indian Caucasus,
That vast sky-neighbouring mountain of milk-snow
Winding so high, that, as they mount, they pass,
Long flocks of travelling birds dead on the snow
Chok'd by the air, and scarce can they themselves
Slake their parch'd throats with sugar'd mulberries.
In single file they move and stop their breath,
For fear they should dislodge the overhanging snows.
So the Pale Persians held their breath with fear.

(Sohrob and Rustum).

ఇందుఁ దుదిపాదమునకుఁ దొమ్మిది పంక్తులుగల పై వాక్యమంత
యు నుపమానము. గ్రంథవిస్తరభీతిచే దీని యనువాదమును వదలితిని.
ఇట్టియలంకారములు రసానుగుణములు గామి ననువదింపక వదలివైచితిని.
మరియు భాషాంతరీకరణమునఁ బరభాషా సంప్రదాయములను వదలి
స్వభాషా జాతీయలోకోక్త్యాదులను వాడుకొనవలయును. కావున నొక
కథ దక్క నన్యమేమియు ననువదింప సాధ్యముగామి సాహసము అండ్
రుస్తుము అను కథను మాత్ర మలఁతిమార్పులతో ననుసరించి ద్వంద్వ
యుద్ధ మనుపేర విరచించితిని. సహృదయులు నాప్రియత్నము సఫల
మయ్యెనో విఘ్నమయ్యెనో సెలవిత్తురని నమ్ముచున్నాను.

గోకులము, సికింద్రాబాద్.

గ్రంథకర్త.

ద్వ య ధ ము

౧

గీ. ఇరుల తెర న్నొత్తగింప రాతిరివెలంది
 ప్రిశాంగనమున నుపారమణి నిలిచి
 ప్రకృతిగానంబునకుఁ బారవిశ్వమొంది
 లాస్యమొనరించుచుండె విలాసముగను.

౧

ఆ. వె. కాంచుచుండ మూడమంచు నల్లిక్కులఁ
 బఱచెబిట్టు; మిట్టు పల్లములును
 గట్టు గుట్టు లెట్లు చెట్టు చేమలుఁ జేలుఁ
 గానఁబడియె వ్యక్త గతినిఁ బాసి.

౨

గీ. 'బౌకసా'నదిసీటియట్టుడుగునందుఁ
 బ్రభవముంగాంచి శైశిగ వాతవితతి
 సాగి యాపాదమస్తంబు నుత్తుకోటిఁ
 గఱచు చుండె గడుంగడుఁ గరణమాలి.

౩

గీ. తన్నదీతీర శిబిరసంతానమందుఁ
 దద్ద నిద్రించు చుండె దార్తారదళము
 సందు గొందులఁ జొరఁబడి చలి స్ప్రశింపఁ
 గప్పుకొని కంబళులు నిజాంగములు ముడిచి.

౪

క. ఘనహిమముఁ జీల్చుకొనుచుం
 జని తచ్చిబిరంపు మూలసందులఁబడి చొ
 చ్చిన సన్నవెలుగు కనులకుఁ
 గనఁబడ సాహాబు లేచి కను వేగమునన్.

౫

ద్వం ద్వ యు ధ ము

గీ. నఖశిఖాంతంబు యోధ్యచిహ్నంబులయిన
దుస్తులందాల్చి, కత్తిని దోడి మొలను.
తోడిగియుం బాదములకుఁ బాదుకలతండు,
వీడి శిబిరంబు బయటికి వెడలుచుండె.

౬

ఉ. ఆ పొగమంచుఁ జొచ్చుకొని, యా చలిగాలి నెదుర్పు, చాత్మనే
నా పరివారవస్త్ర భవనంబుల దాటుచుఁబోయి “బౌకసా”
ద్వీపవతీ తటీవసుమతీధరమందలి పాడుకోటలో
స్థాపిత మైన యొక్క పటశాలను డాసె నతండు పెల్చినన్.

౭

గీ. డాసి తద్ద్వారమును నిరాటంకగతిని
నొత్తగించి కవాటంబు, నుర్వియందుఁ
బటవఁబడియున్న మెత్తలం బాదమిడుచు
నతండు నిశ్శబ్దముగ లోని కరుగుచెంచె.

౮

మ. శయనింపంగ నిజాయుధంబులు స్వపార్శ్వంబందు, శీతార్తతః
మెయినాచ్చన్న మొనర్చి దుప్పటమునన్, మేల్కొంచియున్ మంచమం
దు యథాపూర్వము నిశ్చలంబుగఁ బ్రస్తుండట్లు కాన్పించుచు
న్నయనీకిన్యధినాథుఁగాంచి యతఁడంతన్ నిల్పె దత్సన్నిధిన్.

౯

గీ. వృద్ధసింహంబుఁ బోని యా వీరవర్యుఁ
డచటియలికిడి నాలించి యవలఁ ద్రోచి
మొగముముసుగును, గూర్చుండ నగము మేన
నాతఁ డాచారవందనం బొచరించె.

౧౦

క. ప్రతివందనమిడి సేనా
పతి కనుచీకటిగ నుంట వానిని స్వపుర
స్థితు గుర్తింపక యెవఁడో
యతఁ? డేటికివచ్చెనో? రయంబున నడిగెన్.

౧౧

౨

ఉ. అంతటసాగి రెండడుగు లాతని డగ్గటి సోహారా బనున్
వింత నెనేను? నీవెఱుంగవే నను? గత్తిని గరమందు నీ
మంతనముల్ గ్రహించుచు గుమారునరీతి మెలంగుమంచు భూ
కాంతుడు నాకుఁదెల్పెమును గావున గర్జముగల్గివచ్చితిన్. ౧౨

గీ. హృదయ మూఱట గాంచక నిదురరాక
మంచమునయందు బొరలాడుకొంచు రేయి
బలుమఱులులేచి ప్రాగ్దీక్కువంక గనుచు
వేగుబోకకు గడిది దపించుచుంటి. ౧౩

గీ. పొడవఁగాలేద యింక దూర్పునను బ్రొద్దు
నాదు నిద్దుర దారు గొన్నారో? యేమొ?
సెన్యములు మేలుకొన; వాకసాస్రవంతి
మంచున మునింగియుండి కాన్పించకుండె. ౧౪

గీ. కత్తివట్టిన యా తొలిగడియతొట్టి
రక్తమును ధారవోసి తార్తారవిభువు
గొలుచుచుంటి నెఱుంగవే? కోటిమంది
పెట్టుగానుంటి వయసునం బిన్ననయ్య. ౧౫

క. కారాకూరపుటెదలం
గారాకులుమేయు చడవి గస్తింబడు చు
న్నారలు పగతెందటా! నా
వీరవిహారముల నెఱుంగవే! నీవెల్లన్. ౧౬

ఆ. వె. తలఁతుఁగాదె! నాటఁదార్తారులపతాక
బొరసీకరాజవరునికోట
ననని నాల్గుచెఱగులందు దార్తారుల
విజయవిహ్నములను వెలయఁజేయ. ౧౭

ద్వం ద్వయుద్ధము

క. సరవిం దుపాకికడుపున
ఫిరంగిగతి రుస్తుమునకు బిడ్డఁడనై యి
ద్ధరఁ బుట్టినాఁడ వని ప
ల్లూరు పెద్దలు వీపుఁదట్టి పొగడుదురు ననున్. ౧౮

క. నన్నెఱుంగని నాతండ్రి
కన్నాకగు నాదు వీరగాధల విని ద
ర్పొన్నతి నెదుర్పరాఁగా
నన్నాతని కెఱుకపఱప నామదిఁ దలఁతున్. ౧౯

క. జ్ఞానమువచ్చినదాదిగ
మా నాయన జాడఁ దెలియ మహనీయాశం
బూనితి వీరవ్రతమును
మానుగఁ గననైతి వీరమార్తాండు నెటన్. ౨౦

క. జగ దేకవీరపుంగవుఁ
డగు రుస్తుము నాదు జనకుఁ డన నలరెడు నా
పగిదిని గండరగండఁడ
నగు నేఁ దన సుతుఁడనన్న నతఁడెంతలరున్? ౨౧

క. నాపితృదేవునిఁ జూపక
పాపపుడై వంబు దుఃఖపఱచెడు; నాకీ
శాపాంతమున్నదో? లే
దో? పరమేశ్వరునికి రుణయున్నదో? లేదో? ౨౨

గీ. ఆర్య! నాయాస లడియాస లగుట నకట!
యొగిని మామకయత్నంబు లూషరోష్ట్ర
బీజతతియాట నేఁడొక్కవిధముదోఁచె
నాదు నెడఁదకు మా పితృపాదుఁ గాంచ. ౨౩

క. నను ద్వంద్వయుధమున డీ
 కొనఁగల మొనగాఁడు లేఁ డొకొండును మరి మం
 దునకై నఁ బొరసీకుల
 యనీకినీ యుధమల్లురందుఁ దలంపఁ.

౨౪

క. కానను సంకులరణమున
 కూనింపక మొనల ద్వంద్వయుధంబున కా
 హ్వనింతు నాయరానులే
 మానాయనఁదెత్తు వెదకి మార్కొన నన్ను.

౨౫

క. ప్రత్యేక బౌహువీర్యము
 స్తుత్యముగాదనుచు రోసి శూరులు శ్రుములం
 బశ్శంతంబు “యశో వా
 మృత్యుర్వా” యనుచు మెత్తు రెక్క టిపోరుల్.

౨౬

క. అని భాషింపఁ సమాపతి
 ఘనుఁడగు సాహ్రాబు వీరకంకణహస్తం
 బును బట్టి సెజ్జ నుపవి
 ప్తనిఁజేసియుఁ బలికె నివ్రుచుచు వానిమెయి.

౨౭

3

ఆ. వె. చిన్న నాటగోలె నిన్నాదరించు తా
 ర్తారయోధకోటిఁ జేరి నీవు
 తుముల సమరమందు మముఁగూడి మేల్గిళ్ళు
 గొనక యేల ద్వంద్వరణముఁగోర?

౨౮

క. నిను నెఱుఁగని నీతండ్రిని
 గనుఁగొనఁగా నీకుఁ గోర్కి గలదేనిఁ గనుం
 గొను మక్షతగాతుఁడనై
 రణక్షతాంగుండ వగుచుఁ బ్రాపింపకుమీ !

౨౯

ద్వం ద్వ యుద్ధ ము

ఉ. నా పిననాట రుస్తుము రణంబుల హస్తమ యాయుధంబుగాఁ
బై పడి కాలరుద్రుడైన వైరులఁ దున్నుచు రంగమెల్లఁ దా
నై, పులకింపఁ జూపఱు, జయధ్వనిమించుఁ బెసంగు విక్రమా
టోపము మాటుఁమోగెడిఁ గడుంగడు దిక్కులఁ బిక్కుటిల్లుచున్.

ఆ. వె. అతఁడు లేని పోరు; అతని కోడనివీరు;

అతని పేరు వినని యట్టివార;

అతని వీరపూజ లాచరింపనివార

లుండరైరి కోటి కొకరు నాఁడు.

10

శా. ఆవీరోత్తముఁ డిత్తటిన్ సమరసన్నాహంబుఁ గావించెనో?
దేవానాంప్రియుండై కృతఘ్నుడగు ధాత్రీనాథు పైఁ గొన్నకోర్కె
ధావేశంబున; వార్ధకంబున సుజీర్ణాంగుడుగానౌట నెం
దే విశ్రాంతివహించెనో? కొలువఁ డయ్యెం బారసీక ప్రభున్. 3-2

ఆ. వె. ద్వంద్వ యుద్ధమందుఁ బ్రతిఘటింపఁగ నిన్ను

వచ్చుఁ బారసీక భలువతంసుఁ;

డరుగుదెంచునెట్లు లా వీరరుస్తుము?

వితయసుమ్ము! నీరు జితనమెల్ల.

33

ఉ. మానుము ద్వంద్వయుద్ధముఁ బ్రమాదము గల్గఁగవచ్చునీకు; స
మ్మానముతోడ నిన్ విడుతు; మాన్యుని రుస్తుము నీదు తండ్రినిం
గానఁగఁ బొమ్ము! క్రుమృతుచఖండపుఁబూన్కిని ఖండఖండముల్
నూనము మమ్ముఁ బాసిన నినుం గుశలిన్ విని సంతసించెదన్. 3-3

క. తలయాపఁడు సాహోబీ

పలుకులు విని; సాధ్యపడునె బంధింపంగా

బలితంపుఁ గొదమసింగము?

నిల రుస్తుముపుత్రునోపు నెవ్వండణఁపన్?

34

ఆ. వె. కనుక నతఁడు గోరుకొనిన చిందంబున

ద్వం ద్వ యు ధ్ధ మునకు బాససేసి
వానిచేయి వదలి పంపింప సాహోబు
మోమునందుఁ జందమామ వెలిగె.

31

౪

ఉ. ఆ దళవాయి కంబళము నావలదోసి, ధరించి యున్నియం
గీఁ దనమేనిపైఁ దొడి యెగిరి జరణద్వయమందుఁ బాదుకల్,
బౌదల నున్నిటోపియును, హస్తమునంగొని వేత్రదండమున్,
వీదికివచ్చెఁ గింకరుఁడు వెన్నొన వీడి పటీకుటీరమున్.

32

చ. రవి యుదయించె నప్పటికిఁ బ్రాగ్దిశ; నా పొగమంచుదుప్పటం
బవలకుఁదోసి మేలుకనె “నౌకన” పూరము; బాలభాను భా
నువులును గీడ్డలాడుచు వినోదముగా విహరించుచున్న వా
యవనిరుహాళి బ్రాకుచు రయంబునఁ బాటుచు సైకతంబులన్.

క. ధరియించి కవచముఖపరి

కరములఁ దార్తారస్తైనికశ్రేణులు ప
ల్వరుసలు దీటిచి, వెనుకొని
సరదారుల, నడచినారు సమరస్థలికిన్.

33

క. పులియంబెట్టిన గుఱ్ఱం

బుల పాలం ద్రావి వార్వములపైఁ, గొని యీ
తెలు, నలగొఱతోల్ కుల్లా
యలతో నిలిచిరటఁ గొంద తాజానుకరుల్.

౪౦

క. లొటిప్పిటపాలం గోలైడు

భటతతి, తలఁగఱచియుండు వలువకుళాయల్
చిటిగడ్డంబులు గలిగిన
భటపంక్తులు నిలిచె వారువపు మొనవెనుకన్.

౪౧

ద్వం ద్వయుద్ధము

చ. వరుసగ నుత్తరభ్రువపుఁ బొంతమునం దిరుగాడు మేటి పో
టరులు, ధరాధరంబుల నెడారులఁ దిక్కురునట్టి దుర్దముల్
పరువడిఁ దట్టు గుఱ్ఱములస్వారి నొనర్చెడి దండిమానిసుల్
చరచర వచ్చి నిల్చి రల సంగరంగమునందుఁ బిమ్మటన్. ౪౨

క. ఈరీతిఁ దీరి యుద్ధ
ప్రారంభము ముందు, పీల బ్రహ్మాండము తా
గ్రారచమూవారము సిం
హారవములఁ జేయ దొడఁగె నత్యుద్వృత్తిన్. ౪౩

చ. కవచశిరస్త్రిముల్ తొడిగి, కత్తికటారులు బాకు లీటియల్
దివి భువిఁ దల్తళల్ కురియఁ, దేజము మూర్తివహింప, వ్రేఁగుగా
నవనికిఁ బారసకవిభు నశ్వపదాతి చమూసమూహముల్
బవరపునేలపై కుఱికి వచ్చి నిలంబడె నొక్క దిక్కునన్. ౪౪

క. పరసేనపైకిఁ దలవడఁ
ద్వరపడు తమపౌఞ్జడాసి దళపతి యెదుటన్
గిఱిగీచి నిలిచి ముందున
కఱయడుగును జరుగవలవ దని యాఁకట్టెన్. ౪౫

గీ. వానిఁగని యాయీరానుసేనాని నిలిచి
తనదుసేనాముఖాన వేత్రంబునెత్తి
క్రేళ్ళువాఱంగఁగడఁగు స్వకీయసైన్య
కంధి నాఁచెను జెలియలికట్టవోలె. ౪౬

క॥౮ తాగ్రారచమూపతి
యాతఱి నిశ్శబ్దవృత్తి నటంగల పృతనా
వ్రాతద్వయంబు నడిమికి
నేతెంచి వచించెనిట్లు లెల్లరు వినఁగన్. ౪౭

ఆ. వె. పారసీక సేనలార ! ఓ తార్తారు
లార ! వినుడ ! ఆఁపుడ ! రణంబు
శూరవర్ష్యులైన పారసీకుఁడును సా
హోబు ద్వంద్వయుధ మాడవలయు. ౪౮

ఆ. వె. మలయమారుతంబువలె గొల్పెఁ దార్తార
జనుల కతని పలుకు సమ్మతంబుఁ
జండమారుతంబు సరవి దుఃఖముఁగొల్పెఁ
బారసీకతతికి వాడ్చి మొగము. ౪౯

౫

ఉ. అంతట నా యిరానుపుత్రనాథిపు లండలు గూడి యొక్క యే
కాంతతలంబునందు నిది 'యాసని కాద'ని కొంతసేపు రా
ధాంతములాడుచుం దమ ప్రధానచమూపతి డాసి యిట్లు సి
ద్ధాంతముఁడేల్చి తుట్టతుది కాడిని యొడక యేకకంఠులై. ౫౦

క. మన పారసీక వీరా
గ్రీణు లా సాహోబుతోడఁ బ్రతిఘటియింపం
గనుజాలరు ముమ్మాటికి
వినుమిది నిశ్చప్రచంబు పుత్రనాథేశా ! ౫౧

ఆ. వె. వాఁడు లేడికాళ్ల వాఁడు; బల్ సింగంపు
తెడఁదవాఁడు; దొడ్డకడిమి వాఁడు;
కండ దేటిపట్టి గట్టిరెట్టలవాఁడు;
చిన్నయయ్యుఁ జేవ మిన్నవాఁడు. ౫౨

క. తలఁచుచుఁ జిచ్చఱ పిడుగని
పలువురు పోటరులు ముంగువడకయ తమక
త్తులఁ గాన్కలిచ్చి యతనికి
నలఁగుచు నెయ్యంబుసూపి యరుగుదురు సుమీ ! ౫౩

ద్వం ద్వయుద్ధము

ఆ. వె. కనుక ద్వంద్వయుద్ధమునకు సమ్మతినేత
సముచితంబుగాద; శ్లోఘ్యమైన
సంకులాహవంబె సర్వధిఁ స్పృహణీయ
మనఁ జమూవిభండు విని యదెల్ల.

గీర

గీ. అప్రతిద్వంద్వ నంచు బాహుస్పళించి
పిన్నవాడైన సాహాబు పిలుచుచుండ
ద్వంద్వరణమున కొగ్గమి బారిసీక
భటవరుల కిస్సిరో! తలవంపుగాదె?

గీ.గీ

క. మనమొనలేమిని సాహాబు
బునకుం బ్రతిభటుండు గొడ్డువోయెనె? దేశం
బున వీరతామమున
చ్చెనె? రుస్తుములేడె? యతఁ డజేయుండు గాడె? గీ.౬

ఉ. ఆతఁడు పారసీకపతి న్యక్కృతి వీరకథాప్రసంగముల్
చేతమునందుఁ జొన్నక వసించుచునుండెను దండ్రియొద్ద; మీ
రాతని పాలికేగి వెన నా సాహారాబుని ద్వంద్వసంగరా
హూతియుఁ దత్పరాకృమసమున్నతియుఁ వెయిన్తోల్లఁ బల్కుఁడా!

క. సహియించునె బాలుండగు
సాహారాబుని వీరహూతి శూరావళికి
మహి ముగ్గుండెలు దీసిన
మహాభటుండు రుస్తు? మేల మాటలు పెక్కుల్? గీ.౭

క. విని వీరాహ్వానంబును
మన రుస్తుము మేను వెరుగ మారాడక వ
చ్చును మఱచి ప్రభుతిరస్కృతి
ననికిని, గుమ్ముచును వచ్చునాబోతు వలె.

గీ.౮

క. వీరాహ్వనంబును, బ్రతి
వీరుని సందీపకోగ్ర వీర్యసమృద్ధి
భీరువువలె విని సైఁచునె ?
వీరుని మూఁపురము లెదుగవే నిక్కముగఁ ?

౬౦

ఆ. వె అనుచుఁ బలికి వారి ననిచి రుస్తుము నొద్ది
కతఁడు శత్రుస్సైన్యపతిని డాసి
ద్వంద్వయుద్ధమునకుఁ దమసమృతిం దెల్పె;
మొనలు మఱలఁ జేసి కొనిరివారు.

౬౧

౬

క. తమ సేనాపతి నొడివిన
కృమంబునను బారసీక రాహుత్తులొగి
దమరాజ్యపు పైల్లలతి
కృమించి మెఱపు లనఁ బఱచి కడుదవ్వులకుఁ.

౬౨

క. తనచీఁకుముసలిదండినిఁ
బొనరఁగ గొలుచుచుఁ బితృణ మోచస లాభం
బున విభుని యవజ్ఞను మన
మున మేలుగఁ దలఁచు రుస్తుముం గాంచి రటఁ.

౬౩

ఉ. వచ్చిన ప్రితనెయ్యర గుబాలున రుస్తుము గుచ్చి, స్వాగతం
బిచ్చి, శుభాసనంబు నిడి యెల్లర సేమమెఱింగి వేటుగా
వచ్చిన కారణం బడుగ వారలు నా సోహరాబు బాహు ద
ర్పొచ్చతయుం దదీయ రణహూతియుఁ బేర్కొని వేయినోళ్లులఁ.

క. పదిమంది రుస్తుములు న
న్నెదిరింపఁగ లేరు లాఁతులెం తని కడుబె
ట్టిదముగఁ బంతము లాడును;
ద్వదీయ బాల్యంబుతోఁచు వానిం గనఁగఁ.

౬౪

ద్వం ద్వ యు ధ ము

క. మా పారసీకపీరులు

కాపుడిగిన చెట్లపగిది గడు వృద్ధతమై
నేపడఁగియు, గోపడఁగియు,
నోపరు సొహోబుధాటి కుక్కఱియు గడున్.

౬౬

గీ. ఆదుకొనకున్న నీయట్టి జోదునేడు

మన యిరానుల మర్యాద మంటఁ గలియు;
జలివెలుగుఁగాంచ వెన్నెల పులుగులట్లు
నిన్ను దర్శింప మొనలు గూర్చున్నవయ్య!

౬౭

క. అని పలికిన పలుకుల కా

తమను సగి మీపారసీక మానవనాథేం
దునకును బ్రాబడి చిలుమె
క్కిన రుస్తుము కత్తి యేటికిం గావలసెన్ ?

౬౮

ఆ. వె. జీర్ణలేని బారసీక యోధాగ్రీణు

లేబదేడ్ల రుస్తుమెట్లు యువకుఁ ?
డితఁడు చాలు నెట్లు లెక్కటి పోరికే
జదురులైన వారు చాలకున్న ?

౬౯

శా. ఇల్లు వాకిలిఁబాసి త్రిమ్మరిగఁ బెక్కిండ్ల ధరాజనులన్

ఒళ్ళర్పించి భజించుచుండఁగ, బలాఘ్యల్ శాత్రువుల్ బాహుద
ర్పిల్లానంబున వృద్ధు నా జనకుని యుద్ధంబునం దోర్చి నే
లెల్లం గైకొని తోలఁ బ్రాణములతో నిందున్నవాడి త్తఱిన్. ౭౦

చ. తెలిసిన మూర్ఖుడౌట గణుతింపక యాశ్మహిషంబు గోరు పె

ద్దలఁ, బనితీఱఁగా, ననిని దాటిన పిమ్మటఁ దెప్పఁగాల్చి న
ట్టలు నను దోసిరాజని కడుంగడు చిన్నల నాశ్రయించె దు
ర్బలులను; గొత్తవింశయును బ్రాతది రోతగదా! జగంబునన్. ౭౧

క. నను నేకపుత్రుఁ గాంచిన
జనకుని శుశ్రూషసేయఁ జాలమి నా యశా
వనము కృతఘ్నపృథు సే
వనమున సత్యముగఁ బొందె వై యర్థ్యంబున్. 22

గీ. వ్యాఘ్రశాబంబుఁ బోసి సాహజీబువంటి
పుత్రుఁడొకఁ డున్న నాకిట్లు పుత్రిగాక
ఈదృశకృతఘ్న రాజకమ్మగణంబు
వేటలాడుచుఁ దృప్తి గల్పింపకున్నె ? 23

క. ఈ మూర్ఖు, నీకృతఘ్నుని
భూమి ఖండమున వాసమును గావింపన్
నా మదిని రోసి రాష్ట్రపు
సీమాంతము నేరి యిట వసించుచు నుంటిన్. 24

చ. అతని సహనువర్తన సహనన మజ్జన భోజనా ద్యలం
కృతులను బొందుచుం బవలు రేలు వినోదము లాడు చంగనా
తతివలెఁ బూడ్చిపెట్టి తమదర్పము విక్రమ సాహసంబులన్
బ్రతుకు ప్రివీరకుంజరులె రాఁగల రాసాహరాబు మార్కొనన్. 25

ఆ. వె. కుడుచుఁగాక తనదు చెడుగు సేతలకైన
శాస్త్రి; బుద్ధివచ్చు సరిగ దాన;
బాససేసియుంటి “బట్ట నీ దారుణ
హస్తమందు శత్రు” మంచు మున్ను. 26

క. అని కినిసి రుస్తుమాడఁగ
విని యా సరదాల్గు పెద్దవేడినిఁ బట్టిం
పనియెడ నీతం డొగ్గం
డనిపరుసములాడఁ దొడఁగి రాతని నిట్టుల్. 27

ద్వం ద్వయు ధము

గీ. గండ పెండేరములు దాల్చి గండుమెఱసి
మల్ల చటచుచు నప్పతిమల్లుఁ డట్లు
బాలకుండై న సొహాబు పంతమాడఁ
జల్లబడె నేమి? మేని నెత్తెల్ల నీకు ?

౭౮

గీ. ద్రవ్యలుబ్ధుం డుపార్జిత ద్రవ్యమట్లు
ప్రాప్తమగు కీరితికి భంగపాటులేక
ప్రభు తిరస్కృతి మిషను గాపాడుచుంటి
రుస్తుమా ! యెంత గడునరిపోడ వీవు !

౭౯

ఆ. వె. నీవు రావుగాని నిజముగా నచ్చిన
నతఁడు నీదు బిరుదు లపహరించి
చెనకి నిను ‘జితోఽస్మి’ యనిపించి నీ నోట
మరలుఁగాని యుటక మటలఁ బోఁడు.

౮౦

ఆ. వె. దండి మగిలులేని తఱి మల్లమార్తాండ
మాళివై తీవీవు; మహి నిరస్త
వృక్షమైన చోట హేరండ తరువొండె
వృక్షరాజ మన్న పేరుగొనదె ?

౮౧

గీ. “ఇంతకాలంబు జీవించి యింటి వెచుకఁ
జచ్చె” నన్నట్టి లోకోక్తి సంభవించె
వీరశయనంబుఁ గాంచఁ బిర్వీకుచున్న
త్వాదృశ భటావతంసుల వల్లగాదె !

౮౨

క. అని రెచ్చగొట్ట వారలు
విని రుస్తుము మనసు రగులఁ బెరుగంగ నొడల్,
కనుబొమ్మలు ముడివడఁగాఁ
గనబడె జూల్వెఱికి నట్టి గవిసింగ మనఁ.

౮౩

క. అ మ్మానవ శార్దూలము

తమ్మెక్కడ విడిచి తినునో? తమి నని ముఖ ప

ద్యమ్ములు వాడంగఁ గడుశు

మ్మమ్ములుగాఁ బెదవు లభుకుఁ గాంచిరి వారున్. ౧౪

శా. ఏమీ! నన్ గెలువంగఁజాలు మగవాఁ డేతెంచెనే? భూమియున్
వోమంబుం దలక్రిందులయ్యెనో? యలాబుల్ మున్గి రాల్ తేలెనో?
నా మైఁ బ్రాణములుండ మిన్నయగుచున్ నాకన్న దోర్బక్రిమో
ద్దాముండై సుతుఁ డున్న పైఁపను యథార్థం బన్యులన్ సైతేనే? ౧౫

క. ముట్టను శస్త్రుంబని నే

నొట్టిడు కొన్నాడ; మరియు నుచితంబె జగా

జెట్టి యగు నా కతుల్కుడు

పట్టియు సగు సోహరాబు పయికిన్ దుముకన్. ౧౬

క. అని రుస్తుమాడ వారలు

విని నీ శంకాద్వయమ్ము వీడుము చిత్త

మ్మున నుండి రమ్ము బవర

మొనర్చఁ బ్రచ్చన్న వేష మూని సఖుండ! ౧౭

క. తెలుపము నీరాకెవరికిఁ

దెలుపకు పగతునికి నామధేయము నీవున్

గలుగదు నీ కపకీరితి

కలుగును విజయంబుమా కఖండముగ సఖా! ౧౮

క. అని యుక్తిఁ దెలుప, రుస్తుమ

జనపతిపైఁ గోధమున్న స్వపరాకృ మదూ

షణము సహింపక యనికిం

జనె ముదితుల వారిఁగూడి జవనాశ్వుముపై. ౧౯

౭

క. నలుదెసలఁబూని బల్లెం
బులు బారులు దీర్చి సై న్యములు కనుచుండఁ
నిలఁబడె వృక్షావృత శా
ద్వలసమరంగమున పటమువలె రుస్తుమనిఁ. ౯౦

గీ. కాదు మున్ను ధరించెడి కంకిటంబు;
కాదు తొంటి శిరస్త్రంబు; కాదు చేతి
కత్తియుం గేడెమును బూర్వకాలధృతము;
లిట్లు ప్రచ్ఛన్నుడై రుస్తు మేగుదెంచె. ౯౧

గీ. పాత్రధారిని గని స్వరూపమును బోలె
నతని జూపఱు గుఱుతింపరైరి సరిగఁ
గాని యాజానుబౌహుతఁ గండపుష్టి
సూలకాయతఁగని శంక దూర్చిరెదల. ౯౨

శా. తన్నుఁ దిక్కుల నన్నిటఁ వెదకుచుఁ దర్పించి, యోధాశిక్ఁ
గన్నాకై, పరధూమకేతువయి, దోర్లర్థంబునఁ వీగుచుఁ
గున్నేనట్లులు, నాలపోతు వలెనుఁ, లోకాళికిం దోచు నా
పిన్నుఁ రుస్తుము వచ్చుచున్న సాహరాబ్ధీరాధిపీరుం గనె. ౯౩

చ. కవచశిరస్త్రముల్ మెయినిగప్పఁగఁ జీతటిమాగ్నిచంద్రియై
జవజవలాడ నేల, పెలుచం జరణస్యసనం బొనర్చుచుఁ
మివులగభీరిమఁ వయసు మించిన వ్యాధితనంబు గల్గి త
న్గవయఁగవచ్చు బాలుఁగనఁగా వెఱగయ్యెను వాని యాత్మకుఁ. ౯౪

క. “ఏతలిదండుల వున్నెపు
నేతల యపరంజిపంట చిటుతుకయగు నీ ?
డీతనిసైఁ బగపైవలెఁ
జేతము మండక వహించు శీతలతఁ గడు. ౯౫

క. ఒకపోటున కాగఁడు; వృ
ద్ధికాముఁడగు బాలు నితనిఁ ద్రొక్కొన నాకుఁ
అకటా ! మన సొప్పదనము
నికటమునకు రుస్తు మాతనిం బిల్చి యనెన్. ౯౬

క. ఓయీ ! కుమార ! భువి దీ
ర్థాయుష్కలతఁడనై నమస్త సుఖంబుల్
హాయిగఁ బొందక మృత్యువు
కై యన్యేషింతు వేల ? యనభిజ్ఞుఁడనై, ౯౭

శా. చిందుల్ తొక్కుచు రక్తపుఁ మడుగులం జెండాడుచుఁ శత్రురా
ట్నందోహంబును సింహనాదములతోడఁ మాటుమోగం దెసల్,
అందు న్నిందును నెందుఁ జూచినను నేనై యుద్ధరంగంబు నె
ల్లందర్పంబున గుత్తకుం గొనిన లీలం బెద్ద కీడించితిన్. ౯౮

క. మిత్తికిని మిత్తియగు నా
కత్తికి నెరనేయ నిన్నుఁ గాంక్షింపను నా
చిత్తమున; రమ్మ నాదగు
పొత్తుండుము; చూతు నిన్నుఁ బుత్రునివోలెన్. ౯౯

క. నినుఁబోలు తనయుఁ డుండిన
రణవిద్యా మర్మములఁ గఱపి లెస్సగ నా
తని నేకవీరుఁగాఁ జే
తున వేయేటికిఁ ? భువన చతుర్దశకమునన్. ౧౦౦

క. త్యజయింపుము తార్తారుల
భజయింపుము మా యిరాసు వర్గము నీళ్లో
బుజములు గలిపెడి యువకుఁడు
నిజముగ లేఁడొక్కరుండు నేఁ డీ నేలన్. ౧౦౧

ద్వం ద్వ యు ధ ము

క. అని రుస్తుమాడ, నాతని
ఘనాఘనారవముఁ బోని కంఠస్వరమున్
విని, యైరావత రూపము
గని సాహస్రీబునకు శంక గలిగె నెడందన్. ౧౦౨

క. తొలి విన్న కవచఖడ్గా
దులు గనబడకున్న నెట్టెదుట మార్కొనఁగా
నిలిచిన ద్రక్షిణ విగ్రహ
మలరింపఁగ డాసి యాతఁ డా రుస్తుమునిన్. ౧౦౩

గీ. కౌగిలింగొని యతని మోకాళ్ళు, వాని
కేలుఁదమ్మిని గ్రహించి కేలుదమ్మి
నాత్మసాక్షిగ “నయ్య! బాసాడి తెలుపు !
నిక్క మా వీర రుస్తుము నీవకావె? ౧౦౪

ఆ. వె. నెదకుచుంటి నతనిఁ బెద్దకాలము నుండి
తీరిగినాఁడ దేశ దేశములను
అడుగుచుంటిఁ దెలుపుమా వీర రుస్తుము
నీవకావె? చెప్పు నిక్కువముగ.” ౧౦౫

క. అనుచున్ సాహ్సీబుడుగఁగ
విని రుస్తుము తలఁచె “నాదు పేర్దాపక బా
లునితో నాల మొనర్చుట
యనుచిత మీ జయము మానహానికి లాగున్. ౧౦౬

ఉ. “ఈతనితోడఁ గయ్యమన నేలాకొ? కల్గెడుఁ గొంకుపాటు నా
చేతమునం దలంతి; ననుఁజేతులు వెన్నకులాగుఁ; గొత్త యీ
రీతి; నెఱుంగ నెఱ్ఱ; నిజవృద్ధతచేతనా? వీరబాలకుం
డీతఁడు; సంశయింతు జయ మీస్థితి నామము నెఱ్ఱుదెల్పుదున్.” ౧౦౭

క. అని తలచి యోరి డింభక!

అనవసర ప్రశ్న లే! యా రుస్తుముతో

డన కాని లాఠితో నీ

వనిసేయవె? నీ ప్రతిజ్ఞకాఁగి నిలుపుమీ!

౧౦౮

గీ. పూని చింబోతు కాఁచెనుబోతుఁ బోలె,

గిత్త యాఁబోతునుం బోలె, గెరలి సీపు

పయికి మోఁచె త్తి అంకెలు వైచుకొనుచు

రుస్తుముఁ బ్రవీరసింహు మార్కొనఁ దలంతె?

౧౦౯

మ. జనముల్ రుస్తుము వేరువిన్న సుమహాశాస్త్రాల నామృదును

వినిన ట్లూడనిఁబఁచు చుందు) సమర్థోద్వంబాసి దాదప్వః వా

సిని నీవిచ్చటఁ గాంచ యుద్ధకథ సందిగ్ధంబ కాకున్నె ? కా

వున వేయేటికిఁ ? బోటికిఁ నిలుపుమీ ! పోపొమ్ము ! లేకుండినన్.

గీ. కాచుకొనవోయి ! తానకాంగములఁ దఱిగి

కాకులకు గ్రద్దలకుఁ దృప్తి గలుగఁజేతుఁ;

దావకాస్థుల సన్నింటి దంచి పొడిగఁ

బొఱఁజిమ్ముదు “సౌకసా” పుంఠమందు.

౧౧౦

క. అని పలుకఁగ సాహస) బను;

విను ! నీదుబిభీషికలకు వెఱవఁగ నే బి

ల్లనుగాను ! సుమ్ము ! సాహస)

బను; మాటల వలదు; చూపవలెనయ్య ! క్రియన్. ౧౧౨

క. సమరము సందిగ్ధము రు

స్తుమున్న నిట నంచుఁ బల్కుదువు నిజమీ వా

క్యము; నేనాతెన్నికై య

త్నము సేయుచు నున్నదాఁగసంబడకుండెన్.

౧౧౩

ద్వ.౦ ద్వ యు ధ ము

క. నాకన్న నొడ్డుపొడుగగు
నాకారముఁ బెద్దప్రాయ, మనుభవము ననిన్
నీకున్న దనుచు దర్శి
దేరికమును వహించి పేరిలితివి స్వైరముగన్. ౧౧౪

క. తలఁపకు నీకేజయ మని
తలక్కిందగుఁ గాలమొక విధంబునఁ జనఁబో;
దిలవయి బండ్లొడలు నో
డలు బండ్లగునని వినబడదే పెద్ద లనన్? ౧౧౫

గీ. ధర సతిగభీర సమర సాగరమునందు
మజ్జనోన్మజ్జనంబుల మలఁగునపుడు
ఎవఁడు మునుఁగునో! తేలునో? యెవఁడు తుడికి
నిర్ణయింపంగ మానవుల్ నేర్తు రొక్కొ? ౧౧౬

గీ. చీమ తుమ్మును దిగ్దంతి చెవుడుపడఁగ;
దోమ కుత్తుక నేనుంగు దూఱఁగలదు;
మూషకము మ్రింగు సింగంబుఁ; బుడమియందు
వీర్యము వ్యవస్థితముగాదు; విధివశంబు. ౧౧౭

౮

క. అని పల్కఁగఁ బ్రత్యుత్తర
మును నొడువక విసరె రుస్తుము మహాభల్లం
బును ఘోరమృత్యు శితదం
ప్రసన్న బోలిన దాని బాహుసారము మెఱయన్. ౧౧౮

క. పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రము
నచ్చున రిపు రివ్వ మనుచు నాభల్ల మొగిన్
వచ్చుచునుండెను బెదర వి
యచ్చరతతి సోహరాబు సంగముపైకిన్. ౧౧౯

గీ. ఎగిరి సాహాబు పిచ్చుకపగిది దాని
గుటికి బారెడు చాలకు నుటికి నిలిచె
జీరికిం గొననట్లులు చిఱుతనగవు
మోముదామరపై లాస్యమును బొసర్చు. ౧౨౦

ఆ. వె. నాటుదప్పివచ్చి బల్లెంబు రివ్వన
నేలఁదాఁకె; బెల్లు ధూళిరేగె
వీరరు స్తుమునకుఁ బిచ్చికోపమురేగె
నాదియందె హంసపాదటంచు. ౧౨౧

ఉ. మిమ్మట సాహారాబు తన పిన్నతనంబు వహింప నన్నెద
ర్పమ్మున శాతకుంతమును వైచెను రుస్తుముపైకి; దీన సం
తమ్మును బొందు సీతఁడని తద్భటకోటి దలంచునంతఁ గే
డెమ్మును దాఁకె; దాన నిగిడెన్ ధ్వని దిక్కులఁ బిక్కిటిల్లుచున్.

శా. వీరోత్తంసుఁడు రుస్తు మంగము విజృంభింపంగ రాద్రొంబునన్
వీరోద్వేషక కాలదండమునకున్ బెద్దన్నయై, గోత్రభి
త్సారోగ్రాశని చుట్టమై తగు గదాదండంబు సాహాబుపై
సారించెన్ వడిఁ దిప్పితిప్పి స్వభుజాసత్త్వంబు దీపింపఁగన్. ౧౨౩

ఉ. ఆ గుదెవేటుఁదప్పకొన నా సాహారా బొక గంతువేసి ద
వ్వేగియలంతి నిల్చి హసించుచు నుండఁగ రుస్తు మా గదా
వేగముచేతఁ దూలి మెయి పృథ్వీనిఁగూలి యొకింత విక్రమా
భోగము మొక్కవోవ మొగముం బయికెత్తక సిద్ధితింఁగానెన్.

గీ. చదికిలంబడి, మోకాళ్ళు సెకతమున
గుచ్చుకొన, ధూళిపర్వ ముక్కునను నోట
నకట! ఉక్కిరి బిక్కిరై యాతఁడుండె;
సత్త్వ సాహాబుఁ గాంచి మానసము మండె. ౧౨౪

ద్వం ద్వయుద్ధము

గీ. తదవకాశంబు దొరక నిర్దయత నుటికి
మరి యొకండేని రుస్తుము న్నటికియుండు
ధర్మవీరుండు సాహసీబు తగ్గి వెనుక
కాడ బహుమాన పూర్వకం బతనితోడ

౧౨౬

క. తల తిరిగి పడితివయ్యో!
మెలమెలఁగా లెమ్ము! నన్ను మేదింపంగాఁ
దలఁపకు; మిటు లొడ లెఱుఁగక
చెలరేఁగినఁ గర్జమగునె? చెందుము శాంతిఁ.

౧౨౭

చ. నిలువచ్చు నిల్వఁ బూనినను నీపయిఁ గింకిరి పాఠెడంద; మొ
క్కలివగు నీవు రుస్తుమవుకాదని పల్కుదు; వీఁడుచెన్నియో!
కలఁకుల నెత్తుఁజేళ్ళ మొనగాండ్రొ వధించితిఁ బిన్ననయ్య; నీ
వలె హృదయస్పృశం డయినవాఁడు గనంబడఁడయ్యె నెయ్యెడఁ.

క. కల్పితమగు కోపంబునె
నిల్పితి పీ వై నమదిని; నిక్కము నాకుం
డెల్పుము! మనకేదో పా
క్కల్పపు సంబంధ ముండఁగలదని తోఁచుఁ.

౧౨౮

క. రమ్మ! మన యాయుధమ్ముల
నిమ్మేదిని నాటి, ముట్టి, యెఱ్ఱని సారా
యమ్మును గావితము నె
య్యమ్మును వైరమ్ముఁ గడిగి యాత్మలయందున్.

౧౩౦

ఉ. గండర గండలైన మొనగాండ్రు పెక్కురు పారసీకపున్
దండున లేరె నఁజెనక? దద్విధిలేరొకొ మాదుసేన ను
ద్దండులు నిన్ను డీకొనఁగఁ దావక మామక దోఁపచండతా
పాండితి నెల్లఁ జూపుకొనవచ్చును బెద్దగ నిర్విచారతఁ.

౧౩౧

క. ప్రియంబుఁబట్టి పెద్దవు;
చేయెత్తి నమస్కరింపఁ జెల్లును నాకుం;
బాయని చెలిమిని విజయం
చేయుము నాతోడ మాదు శిబిరంబునకున్. ౧౩౨

క. సాహారా బిట్లాడఁగ దు
ర్వహారౌద్రముఁ బూని లక్ష్మ్యభంగంబునకున్
మహిపాతమునకు రుస్తుముఁ
బ్రహరింపఁగ లేచి మరల బల్లెము వట్టెన్. ౧౩౩

క. తన ముదిప్రియము, ననమ
ర్థమును గని పరిహసింపఁ దలచెన్ ? వీడం
చును మదిమండెను రుస్తుము;
జనుఁడు పరాజితుఁడు తలఁచు సహజముగ నిటుల్. ౧౩౪

క. వదనమునఁ గ్రాలబొమముడి,
హృదయముపై కెగయుచుండ, నెంతయు వణకం
బెదవులు, పలుకఁగ నినుమా
ర్థదీ గడఁగియు రాక తుదికి మాటాడె నిటుల్. ౧౩౫

క. కనుఁగవఁదెఱవని కూనవు;
ననుఁ బరిహసియింపఁ గడఁగినాఁడవె ? యిటు; పి
ల్లను గుడ్డువచ్చి హసియిం
చిన విధమున నుండె నీదు చెల్లుము తలఁపన్. ౧౩౬

శా. ఓరీ! డింభక ! యెంచితే ? యిచట మీయుద్ధానమందున్న తా
గ్రానీ బృందముఁగూడి పాడుచును నృత్యంబాడు చున్నట్లుగా
వీరకీర్తనలు వీరతాండవములున్, వీరోత్సవంబుల్ తగం
బ్రాంధింతము రమ్మ ! ఘోరమగు సంగ్రామాఖ్యరంగస్థలిన్.

ద్వం ద్వ యు ధ ము

గీ. కట్టిపెట్టి సంధి కబురులు, నెయ్యంపు,
దియ్యములును రమ్ము ! కయ్యమునకు
నీవ్రతిజ్ఞ కాగి నిలుపుమా ! మగపాడి;
గనికరింప నిన్ను మనసురాదు.

౧౩౮

క. నటిచందంబున నివ్వెధి
నటించుటం జేసి యంగనామణి వీ వి
చ్చటి కేలవచ్చి తిసిసీ !
విటకాండ్రను వెదకొనుచు వే చని యెటనేక.

౧౩౯

౯

క. అను పలుకులు సాహ్సాబుని
మనంబునను జిచ్చురేప మాతాడ కతం
డును గూర్కాల సర్పం
బును బోలిన క త్తిదూసి ముంగట నిలిచెక.

౧౪౦

క. ఇల నాబో తెనుపోతుల
వలె, సింహ వ్యాఘ్రముల విభాతిని, ఘనదో
ర్బల ముష్టికచాణూరుల
వలెనుం గలియంగఁబడిరి వారొండొరులక.

౧౪౧

క. బలిమిని మగఁటిమిఁగొని వా
రలు తీవ్రతఁ గుమ్మకొనఁ బరస్పరమును జే
తులకేడెంబు లెదుర్కొనె
నలగిరియుగమట్లు ఘోరమగు ధ్వనిరేగెక.

౧౪౨

చ. పెనఁగుచునున్న యాప్రిబల వీరులకయ్యపుఁగళ్ళమందుఁ గొ
న్ననఁ దిమిరంపుగుంపులు ఘనమ్ముగఁ గ్రొమ్మె; విరుద్ధమైన య
య్యనిఁగనరోసి మేఘపటలావృతుడై రవిడాఁగె; దీప్తిమై
పెనుసురగాలిరేగి పెనవేసెను వారిని బెట్టిదమ్ముగక.

౧౪౩

క. పాలికలను దక్కఁ దక్కిన

పాలమెల్లను వేవెలుంగు పూర్వమున వలెఁ

వెలిగించుచుండె; సై న్యా

వళి నిలిచె యథాపురం బబాధితరీతిఁ.

౧౪౪

క. చెరుగుచుఁ గన్నుల నిప్పులు,

బరువుగ నిట్టూర్చుకొనుచుఁ, బటపటఁ బండ్లం

గొలుకుచుఁ, బెదవులు గీటుచు,

నిరులున మరమాడుచుండి రీ యిరువురునుఁ.

౧౪౫

శా. వీరోత్తంనుడు రుస్తు మత్తఱిని దుప్పేఱ్ఱ్యాహవావేశే మొ

ప్పార్క వేయఁగఁ దీక్ష్ణకుంతమును వ్రయ్యల్ వాతె సాహాబుఁ డా

ల్వాఱత్వంతము; గాత్ర మక్షతమయై భాసిల్లె; గోధారుణే

క్షూదాక్షుండయి మూల్గి లాగుకొనె వేగన్ రుస్తు మా బల్లెమున్.

ఉ. పిమ్మట మృత్యుజిహ్వయనఁ, బెన్ యమహస్తమనంగబొల్పు శి

ష్టమ్మన సోహరాబు వికటమ్ముగ రుస్తుముఁ దాఁకఁగా, శిర

స్త్రమ్ముపయిన్ వెలింగెడి తురాయి ధరంబడి ధూళిబుగింకె; న

త్యమ్ముగ నింతవ పైఱుఁగఁ డాతఁడు తాదృశ శృంగభంగముఁ. ౧౪౬

క. క్రమముగ గాఢతరంబయి

తిమిరము పెరిగెన్; మెఱుంగుదీగెలు మింటన్.

భ్రమియించె; నుఱుము లుఱిమెను;

సమీపగ నిజాశ్వ మేడ్చె జాలింగొనుచుఁ.

౧౪౭

గీ. ఆ హఠాత్కృత హయరోదనారవంబు

విని భయంపడి యిరునేనలును గలంగెఁ

గటకటా ! ఓకసానది కరుడువాతెఁ

బిడుగువడి పొంతవృక్షకం బడఁగె నేల.

౧౪౮

ద్వం ద్వ య ద్ధ ము

క. సాహరాబు జంకుగొంకులు

వహియింపక దూకి వానిపైకే గడుదురా

గ్రహమున మరల శిరస్త్రముఁ

బ్రహ్మరింపఁగఁ గత్తి తునిఁగిపడఁ దుత్తుమున్నై. ౧౧౧౦

ఆ. వె. వ్రాల్చియున్నతలను బైకెత్తి రుస్తుము

కన్నులెఱ్ఱఁజేసి కఱచి యాడు

నీశు నెత్తి “చూడు మిదె! నీకు రుస్తుముఁ

గానఁబఱతు” నంచుఁ గనలి యఱచె. ౧౧౧౧

౧౦

ఉ. ఆ పలుకాలకొంచి యడుగాడక మౌన్యడి డెందమూఁగఁగఁ
జూపులనిల్పి పైకులుకు శూరునిహాపముఁ బొఱఁజూచుచున్
బాపము! చేతిడాలు మతిమాలి త్యజించెను సోహరాబు; క
ట్ట! పరికించి నందును నిరాయధు రుస్తుము గుచ్చె రొమ్మునన్.

క. నిలువునఁ గూలిన వృక్షము

వలె నా సాహోబు నేలఁబడి యిట్టట్టల్

గిలగిలకొట్టుకొనున్; మి

క్కిలిపొరలును దొరలు నొప్పికినిఁ దాళ కయో! ౧౧౧౩

క. అంతటఁ దత్ప్రాంతంబున

సంతమనము పాయ విచ్చి చనె మొగిళ్లలతోన్;

శాంతించె వాత్యయును; భా

స్వంతఁడు వెలయించె గాంతిజాలం బచటన్. ౧౧౧౪

గీ. కొదమసింగంబు మార్కొని కూల్చియున్న

ముసలి బోయయు వలె వీరపురుషు బాలు

సోహరాబుని వృద్ధరుస్తుము హరించి

పక్క నిలువంగఁ గాంచె నా పౌఞలెల్ల. ౧౧౧౫

గీ. అట్టహాసంబుఁగావించి యంత రుస్తు
మిట్టులాడెను 'సాహోబ! యెంచినావె?
చిదిమి మగఁటిమి మా పారసీకవీరు
బిరుదులు హరించి తేని కర్పింపనేడు. ౧౫౬

క. నిను మార్కొన వృద్ధుఁడు వ
చ్చును రుస్తుము; వానిఁగూల్చి శూరతఁ గయ్యం
బునఁ గీర్తిగాంతు ననుచున్
మనమునఁ దలపోసి తే! యమానుషవృత్తిన్. ౧౫౭

క. ముదునలి కావుటఁ జాలఁడు
కదనమునకు నందు జంట కయ్యంబున కం
చెద రుస్తుము నెంచకుమీ!
ముదిమోక్తులు చేవ; రుస్తుముకు ముది మున్నే? ౧౫౮

క. ధరణిని గొంతెమకోర్కులు
నెఱవేలునె? బొడ్డి నిండునే! మనుజుం డా
పిరిఁబట్ట! వట్టిచేతులఁ
బరువడి మూరలను వేయ శలమున్నదోకో? ౧౫౯

క. కొలఁదికి మించిన బరువునఁ
దల వ్రయ్యలుగాదె? యా విధంబున నోరీ!
కొలఁదికి మీఱిన పంతం
బుల సీవును బిలుకుమాటి పోకుండుదువే? ౧౬౦

క. తల్లికిఁ దండ్రికిఁ గాకిటఁ
దెల్లిన నీమేని కండఁ దీఱనికోర్కిన్
గొల్లాడి కుక్కనక్కలు
కుశ్లంగాఁబెట్టి విందుఁగుడుచుచు నుండున్. ౧౬౧

౧౧

మ. అన, సాహ్వాబు వచించె గొంకక “యనార్యా! నీవు నక్షాగూల్చితే?
నను నా రుస్తుముగూల్చె నీ రణమునక; దన్నామమున్ నీవు పే
ర్కొని “చూపింతు”నటన్న భ్రాంతివడిదిక్కుల్ సూచుచువీడ డా
లును హింసించి నిరాయుధుం గడిమిపల్కుల్ పల్కెడే యిమ్మెయిన్?

క. నినుబోని వారిఁ బదుగురఁ
దునియలు*దునియలుగఁ జేయుదున యొక్క మొగ్గి
ననుఁ గవిసి యధర్మమునకు
నిను వలె నొడిగట్టకున్న నిజముగ వినుమీ! ౧౬౩

క. నీ తలఁగాచి యధర్మము
నాతల హరియించె? నీవు నావలె, నే నీ
రీతిగ నుందున, యీ వివ
రీతతలేకున్న; నీ యదృష్టము పండె.

క. నా తండ్రి రుస్తుము నీ
ఘాతుక కృత్యంబు విన్న గడికండలుగా
నీ తనువును దఱగండే!
ప్రాణిగ నినుఁ జీరి చిత్రవధ నేయండే? ౧౬౪

క. అతఁడివు డెచ్చట నుండెనో!
సుత మరణం బెఱుంగఁ డకట! శోధించితి నీ
క్షితిమండలంబు సర్వం
బతనిం గను భాగ్య మబ్బదయ్యెను నాకున్. ౧౬౫

ఆ. వె. అని వచింప రుస్తు మా మాట విశ్వసిం
పక యనాదరించి పలికె ని “ట్ల
పుత్తుడై న రుస్తుము త్వడీయపిత యంట
వింత లందుఁ బెద్దవింతగాదె?” ౧౬౬

క. విని సాహృ బా మాటల
ననె రాల్పడ నెలుగు “నేన యాతని పుత్రుని
డను; నాజనకుం డాతడు;
కన మొక్కరి నొక్క రింతకాలము దాక్షిణ్యం. ౧౬౮

క. ఈ వృత్తాంతము ప్రాచీక
పోవునె? యేనాడొ రుస్తుమున? కాతడెద
నీ విడ్డ వాత పైచునె?
ప్రావేల్పన అంపకోత పట్టెడ నిన్ను? ౧౬౯

గీ. ఆ మదేకపుత్రుడైన రుస్తుము నాడు
ఘోరవార్త కెంత గుముల గలదొ?
క్షితిని దావకైక సుతు డిట్లు గతియింప
నెంత చిచ్చరగులు నెడద నీకు? ౧౭౦

ఆ. వె. నన్ను గాంచనట్టి నాతండి రుస్తుము
కొఱకు కన్న మిగుల బరితపింతు
నన్ను మోసి కాంచి యిన్నాళ్లు పెంచిన
తల్లి దిక్కులేని “తహ్మీనా”కు. ౧౭౧

క. చదలంటు మిదై నిలబడి
చదురేర్పడ గదనమందు జయమొందిన నా
పదినూర్ల బిరుదముల గన
నెదురులు సూచెడు మదంబ యిది విని మనునే? ౧౭౨

గీ. పతివియోగంబునకు దోడు సుతవియోగ
మిట్టలు తటస్థపడ గోరుచుట్టు పైని
నకట! రోకంటి పోట్టు లామె యెట్టు
లుమ్మలిక మోర్చి బ్రదుకునో నమ్మజాల. ౧౭౩

గీ. దుహితృ దాహితృలగు మమ్ము నహరహంబుఁ
గనుచు మాతోడిదే లోక మనుచు నమ్ము
చకట! మంచపుఁ దొడుగఱియైన తాత
యిట్టి రొమ్మలకుంపటి యెట్టునెఁచు ? ౧౮౪

క. నాజన్మస్థానంబగు
“అజరుజైజాను” దాని యధిపతిఁ దాతఁ
నా జననిఁ ‘తప్పినా’ సతి
నాజనకుని రుస్తుమునిఁ గనం జాల నిఁకఁ. ౧౮౫

క. అని సాహస బవ్యధమునఁ
దన తలదండ్రులను, దాతఁ దనమరణంబుఁ
మనమునఁ దలఁచుచు భరియిం
పనురాని విషాదమందు మగ్నుం డయ్యె! ౧౮౬

౧౨

మ. స్వమనోవేదన సోహరాబిటులు దెల్పు స్వాత్మసంబంధి నా
మము లాలించియు ‘నాకుఁ బుత్రికయ జన్మంబందే బుత్రిండుగాఁ
డ; మదీయాశ్మజుఁ డన్న కీర్తిగొన నీటాటోటు కావించు మో
సము నిట్లాడుచు నంచు రుస్తుమెద విశ్వాసింపఁ డా వాక్యముల్.

మ. తమ పుత్రోదయ వాతఁ సంపుమని యంతర్వత్నియా పత్నికీ
సమరక్షోణికే బోవుచున్ నొడువ, నాశంకించి యా బాలురు
స్తుము కొంపోవునో యుద్ధశిక్ష? కని కూతుర్వృత్తె నం చన్నె నా
యమ సందేశము; దాన నాతఁ డెఱుగండయ్యె యధార్థ సితీక.

క. “వినుకలిఁ బొరపడితినా?” యని
వెనుకటి యా కబురు తెలియువేళను దూతం
దన గుచ్చి గుచ్చి ప్రిశ్నిం
చిన విధము స్మరించి యతఁడు స్థిరమతి నుండె. ౧౮౭

గీ. కాని సంబంధి నామముల్ వీనులందు
బ్రతిరవింపంగ సాహ్వాబు వదనమందు
స్వప్రియా ముఖపద్మంబు ప్రతిఫలింప
సూక్ష్మదృష్టిని గాంచి రుస్తుము తలంకె. ౧౮౦

గీ. జల్లుమనుగుండె మెలమెల్ల సర్దుకొనుచు
సత్యమని నమ్మి పుత్రికా జననవార్త;
సంశయించును; గ్రమ్మజు సంబళించు
మర్మవేధను గొను; స్వస్థమానసుఁ డగు. ౧౮౧

ఉ. స్వాపహృతాశ్వముఁ వెదకు “చాజరుబైజను” కేగియుంట, నా
త్మాపతి తన్ను మెచ్చి యెలజవ్వనిఁ గూతు నొసంగు, టాపెతోఁ
గాపురముల్, విహారములు, గాదిలి మామయుఁ జూపు నెయ్యముల్
స్వాపకథల్ వలెం దలచి పాపము! రుస్తుము వీడె బాష్పముల్. ౧౮౨

ఆ. వె. పుత్రిగాక తనకుఁ బుట్టిన యాబిడ్డ
పుత్రికై నఁ బ్రాయమును వహించి
నేటి కితనిపోల్కి నెఱజోదుగాఁగల్గు
గాదె? యంచు నూర్చెఁగడు నెడంద. ౧౮౩

క. గుఱుతింపక తనదూడను
పరిమార్చిన యాలపోతు వడుపున నకటా!
పొరిగొంటినో నాసుతు? నని
మరల న్నూటడె నతండు స్మరియించి సుతుఁ. ౧౮౪

ఆ. వె. గడ్డికోతవేళఁ గానకకోసిన
తియ్యమావిమొక్క తీరునొంది
సోహరాబు మోము సొంపులు వాడంగ
శాద్వలమునఁబండెఁ జూచికాళ్ళు. ౧౮౫

ద్వం ద్వయుద్ధము

క. చెదరెడు గుండెలు రుస్తుము

కుదుటం బలచుచు, గడింది గొండలపడుచు

మదియందు, జేటిచూచుచు,

గదిసియు సాహసోబి మెల్లగా నిట్లనియె.

౧౮౬

చ. పుడమిని నీవు రుస్తుముని పుత్తుడ వంటకు దగ్గ లావును,

గడిమియు, సాహసంబు, రణకౌశలముం గల; వై స లేడు పు

త్తుడు; కలదొక్కపుత్తికయె రుస్తుము; కేటికి గల్లమాటల

నొడివెద; ఏ మృషాకుల నినుం జదివించిరి కీర్తికై ఖలుల్.

౧౮౭

క. అనగా సాహసోబత్తే

దనరొమ్మన గాడి యధికతరముగ మే నె

ల్లను బెద్ద మంటగొలిపెడి

ఘన కుంతము బెటికి మృతిని గాంచదలంచె.

౧౮౮

ట. వె. కాని శాత్రువుండు కల్లరి వనియన్న

దూషణోక్తి గినిసి “తొలుత నతని

విశ్వసింపజేసి విడుతు బాణము” లంచు

జాలకయును లేచి సగము వలికె.

౧౮౯

౧౩

క. కుమతీ! కల్లరివనినను

విమృశ్యకారిత్య మెడల బ్రేలితి; విల దూ

రము నాకు గల్ల; యాపయి

ముమూర్షు నెవ్వడు మృషోద్యములు భాపించు?

౧౯౦

క. ఇదే! చూపింతును జూడుము!

మదీయ పితౌజ్ఞ నాకు మాతల్లి భుజా

పదమున వేసిన ముద్రను;

నది గనినను నీదు సందియ మ్మడగునొకో?

౧౯౧

క. ఆ మాటలువిని రుస్తుము

మోమున నెత్తెండ, బాదములు వడకంగా

జేమొత్తుకొనుచు రొమ్ములు

ప్రామువగ న్నెలుగు రాలఁ బలికెను మెల్ల. ౧౯౨

గీ. “ఓయి సాహోబ ! నీది మృషాక్షిగాద,

రుస్తుము సుతుండవోదువా రుజువునూపు;”

మన్న వడకంగా దనవేళు లతఁడు మెల్లఁ

బాచి కవచంబుఁ జూపించె బాహుముద్ర. ౧౯౩

మ. తనుఁబుట్టంగనె యెంచి కీడును ముహూర్తజ్ఞోపదేశంబునన్

వనమందుం దన తండ్రి వీడఁగ, నటన్ దర్శించియుం దెచ్చి నం

దనుఁగారబెంచిన యొక్క మానిపదముద్రన్ వంశచిహ్నంబుగాఁ

గొనియెన్ రుస్తుముతండి; రుస్తు మది కన్గోగల్గె సాహోబుపై.

క. తన తల్లి తవకుఁ బోలెను

జననాటను సోహరాబు చేతిపయినిఁ ద

జనని రచించిన కులము

ద్రీను గలవరపడుచుఁ గనుచతం డట నిలిచెన్. ౧౯౪

క. తనచేఁ దాఁకుచు సాహో

“బనితర కులముద్రయిది; యథార్థంబుగ నా

రణమల్లుండగు రుస్తుము

తనయునిదో ? కాదో ? తెన్న తర్కింపు”మనెన్. ౧౯౫

౧౪

క. నిలిచిన రుస్తుము కనుఁగొల

కుల బాష్పములురలె; నాతె గొంతుక; నోరన్న

క్కిఱులువడె; దుదికి నెట్లో

యలజడి వడి “హా! కుమార!” యని బిట్టచెన్. ౧౯౬

ద్వం ద్వ యు ధ ము

క. తల తిరిగె గడుంగడఁగ

న్నులఁ బెంజీకటులు గ్రొమ్మె; నురుగులు వెడలెన్
సెలవుల; జేష్టుడిగిన య

ట్టులు రుస్తుము వాల్తె భువి బటుత్వం బెడలన్. ౧౯౫

మ. అతి కృచ్ఛంబుగఁ బ్రాకిప్రాకి చని సాహాయితఁ గేట్లోయితో
క్షితిపై వ్రాలిన తండ్రి కంతమును నాశ్లేషించు; స్పర్శించు నా
పితృగండస్థలముల్; తదోష్ఠములు చుంఱించుం; బ్రహ్మార్థశ్రులన్
అతనిన్ న్నాతు నొనర్చు గాఢమగు ప్రేమావేశమొప్పన్ మదిన్.

గీ. పుత్ర గాత్ర పరిష్కంగమునను జేసి

తేజీమూర్ఖను గన్నులు దెఱచి చూచి

కడుపుచుమ్మలు చుట్టంగఁ గొడుకుఁగాంచుఁ

దనదు దౌర్భాగ్యదశకు నుత్తపుఁ డగుచు. ౨౦౦

క. చుటచుట వాతలు వేసిన

కరణిని, మెయిఁ దూట్లుతూట్లుగాఁ దొలిచిన యా

తెరఁగున, భగభగ మండెడి

కొఱపుల నంటించినట్లుఁ గుండతఁ డొందెన్. ౨౦౧

ఆ. వె. చల్లుకొనును దుమ్ముఁ బెల్లుగా నెత్తిపైఁ;

బెఱికికొనును నెఱులు; బెఱికికొనును

మొగముఁ జెవులుఁ జిబుకమును; రొమ్ముల నతండు

బాదుకొనును విచ్చివాని పగిది. ౨౦౨

క. వికటాకృతితోఁ దండిరి

వికవిక నవ్వుచును గత్తిఁ బెఱకంగ స్వపు

త్రక ఘాతఁ దన్నుఁ బొరగొన

స్వకరంబున నాఁపి నుతుండు జనకునిఁ బలికెన్. ౨౦౩

౧౫

క. జనకా! మది శాంతింపుము
వనటంగొనుటేల? బ్రహ్మవాత చెరుగునే?
మన్మజుడు నిమిశ మాత్రం
డని కడ శాస్త్రములు పలుకు నాయాకియలక. ౨౦౪

గీ. నీ మహామూర్తిగాంచిన నిముసమందె
తండ్రివని గోలవెట్టె జన్మమ్మనాకు
దోచియె యుండు నీకు బుత్తుండ నంచు
గాని దుర్విధి మదికి పైకంబు గప్పె. ౨౦౫

క. విధియే శుభములు వాయును;
విధియే శుభములను జెఱుపు; విధియే తిట్టుక
విధియే దీవించును; భవి
విధి బలవత్తరమ యెల్ల వేల్పులకన్నక. ౨౦౬

క. ఇంతట నీ చర్చను జా
లింతము; నేగాంచగలనా? లేనో? యనుచుక
స్వాంతమున బొగిలితిని దే
హంతమునం దై న గంటినయ్యను నిన్నుక. ౨౦౭

క. రమ్మో! జనకా! నా పా
ర్వమ్మన గూర్చుండు; మిమ్మ బాహుసంక్లే
షమ్మను; ముద్దాడుము పే
మమ్మన నను బిలుపుమా! 'కుమారా'! యనుచుక. ౨౦౮

గీ. గంట్రమోగుచునున్నది; కాలయముని
పిలుపు వినవచ్చుచున్నది వీనులకును;
నన్ను లాలింపుమా! నాయనా! యటంచు
మోముపై మోమునంటించి ముద్దుగొమ్మ! ౨౦౯

ద్వం ద్వయుద్ధము

ఆ. వె. పిన్ననయ్యఁ బెద్దవెలుగు వెలింగితిఁ !
దండిరగులఁ దగ్గ తీండ్రఁగొంటి;
దండిమగల గుండె లెండించితినిఁ దండి!
ఇంతకన్న వలయునేమి నీకు ?

౨౦౦

మ. నిను దర్శింపఁగఁ బెద్దకాలముగ యత్నింతుంగడుఁ; నీదు ద
ర్శనముంగంటిఁ; బ్రసన్నతం బడసె నా స్వాంతంబు; నాకోసమై
మనమందీవు విచార మొందకు మకస్మాజ్ఞాతి మత్పుత్రతఁ;
అనుకొమ్మిద్ది సుమస్త్రీవృత్తము సగణ్యంబైన యంశంబుగఁ. ౨౦౧

ఆ. వె. అనివచింప నూపిరినిఁగొన్న చందాన
బరువుదీసికట్లుఁ బరగి తండి
కౌగిలించుఁ; బుత్రిఁగన్నీటి మున్నీట
ముంచు; నేడ్పుఁ; దడవు ముద్దుగొనును.

౨౦౨

క. “పరమేశ్వర! నాచే నిటు
పరిమార్పించితివె నాదు వంశాంకురముఁ!
బరిమార్పింపకపోతివె
జరతుండగు నన్ను వీని శాతాసిలతఁ.

౨౦౩

ఆ. వె. అక్కటా! యధర్మ్యమైన యుద్ధమొనర్చి
కన్నకొడుకుఁ జంపుకొన్న పాపి
సధమునన్ను సుభటులార! వైశమవచ్చి
చేయరైతిరేల చిత్రవధను?

౨౦౪

గీ. ఏ నసామాన్యయోధగా కివ్విధమున
సుర్వి సామాన్యభటుడనై యుండియున్నఁ
దక్కియుండు మదీయ పుత్త్రకుఁ” డటంచుఁ
బుండు వాఱంగ గుండె వాపోవుచుండె.

౨౦౫

క. శిలలై ననేడ్చు; వజ్రం
బులు వ్రేయ్యలు వాఱు; వారి పూర్ణోదంతం
బులువినఁ; గాంచెడు నిరుపౌఁ
జాలు నశులు వదలిరన్నఁ జోద్యంబగునే? ౨౧౬

గీ. అత్తఁజీం బ్రాంత తరుబద్ధమైన యాత్మ
హయము 'రుక్ష' ఖ్య మచ్చటి కరుగుదెంచి
మూల్గుచును శింటఁ దడిగొంచు మూక భాష
వారి నోదార్చుచుండిన పగిది నిలిచె. ౨౧౭

క. కనుఁగొని దానిని రుస్తుము
“ననుఁ గొనిరానేల? యీ రణస్థలికినిఁ గ
ల్గునె గుట్టిబెడఁద నీ కా
శ్శేను ముళ్ళులు విడిగియున్న లావటియున్నఁ.” ౨౧౮

క. అని దుఃఖంబునఁ దెగడఁగ
విని సాహసోబత్సగళముఁ బెనఁగొని “యిదియే
మన రుక్ష తురంగము ? మా
జననినొడివె దీని ధైర్యసాహసశక్తుల్.” ౨౧౯

క. అని దానిమెడను జలచుచు
“ఘనాశ్వమా ! నిన్నుఁ గాంచఁగల నెన్నఁడో ! నా
జనకునితోపాటుగ నని
మనమున నువ్విళ్ళుగొంటి మరియుఁ మరియుఁ.” ౨౨౦

క. నినుఁబెంచి పెద్దఁ జేసెను;
దనయునివలె నీవునుం గృతజ్ఞతఁ దత్సే
వనమున నుంటివి; నా క
న్నను సుకృతివి సోదరుఁడవు నాకు హయంబా ! ౨౨౧

ద్వం ద్వ య ద్ధ ము

క. మన తల్లి నన్ను సాఁకెను;
మన తండ్రి నిన్ను సాఁకె; మన మిరువురమున్
జన పెద్ద సోదరుల మొ
య్యన నన్ను స్మరింపుమన్న యరుగుచు నుంటిన్ ౨౨౨

క. అని తురగము ముద్దిడుకొని
తనయుండు సుదుర్భర వ్యధాపీడితుడై
జనకుని పాదసమీపం
బున నటునిటుఁ గొట్టుకొనుచుఁ బొరలె నొకత్రుటిన్. ౨౨౩

క. సాహరాబు తీవ్రవేదన
నహింప కీటియనుబుచ్చ జనకునిఁ గనుచున్
సహయానం బొనరించెను
బహుముఖముల రక్తఘరులుఁ బ్రాణములుఁగట! ౨౨౪

ఆ. వె. అతనిఁగాంచి సైఁప కా రుస్తుమతిచుచు
'ఒకసానదీ! త్వదూర్జితతీని
నన్ను మ్రింగుమమ్మ! నన్ను మ్రింగు"మటంచుఁ
బరుగువాఁడె దానినైపు వడిని. ౨౨౫

సమాప్తము.

